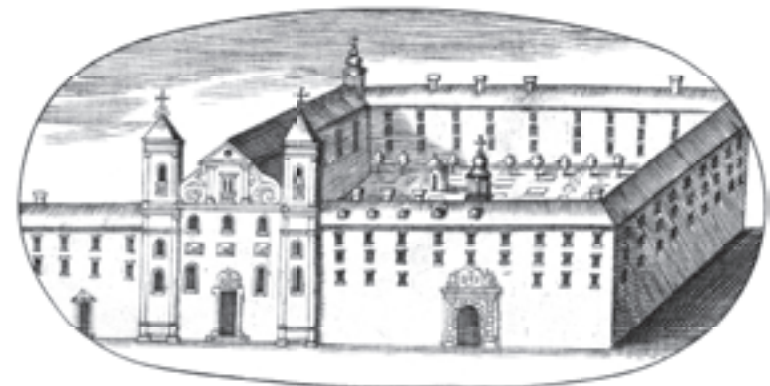

JEZSUITA JELENLÉT GYŐRBEN A 17–18. SZÁZADBAN

TANULMÁNYOK A 375 ÉVES
SZENT IGNÁC-TEMPLOM
TÖRTÉNETÉHEZ

Szerkesztette
FAZEKAS ISTVÁN
KÁDÁR ZSÓFIA
KÖKÉNYESI ZSOLT

SZENT MÓR BENCÉS PERJELSÉG
GYŐR • 2017

Támogatók
NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
JÉZUS TÁRSASÁGA MAGYARORSZÁGI RENDTARTOMÁNYA

©A tanulmányok szerzői

Szerkesztés ©FAZEKAS ISTVÁN • KÁDÁR ZSÓFIA • KÖKÉNYESI ZSOLT

Grafikai tervezés, tördelés ©VERTEL BEATRIX • ÁRGYÉLUS GRAFIKAI STÚDIÓ KFT.

Nyomdai előkészítés ©CSIPKÉS GÁBOR • ÁRGYÉLUS GRAFIKAI STÚDIÓ KFT.

Tárgy- és helyszíni felvételek ©PÜSPÖKI APOR • APLI DESIGN KFT.

További felvételek ©BUZÁSI ENIKŐ • SZABÓ BÉLA • TANAI CSABA • EDUARD TIMKO

Kiadja a SZENT MÓR BENCÉS PERJELSÉG

Felelős kiadó: SÁRAI-SZABÓ KELEMEN OSB perjel

Példányszám: 600

A nyomdai munkálatokat a PHARMA-PRESS NYOMDAIPARI KFT. végezte.

ISBN 978-615-00-0220-0

Minden jog fenntartva.

Printed in Hungary

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ

SÁRAI-SZABÓ KELEMEN OSB perjel 7

KÖSZÖNTŐ

FORRAI TAMÁS SJ 9

ELŐSZÓ

FAZEKAS ISTVÁN, KÁDÁR ZSÓFIA, KÖKÉNYESI ZSOLT 11

FAZEKAS ISTVÁN – KÁDÁR ZSÓFIA

A győri jezsuita templom 17. századi jötevői, a támogatók körének rekonstrukciója 13

Die Benefaktoren der Raaber Jesuitenkirche im 17. Jahrhundert, eine Rekonstruktion des Kreises ihrer Wohltäter 59

I. JEZSUITA RENDHÁZ ÉS GIMNÁZIUM 61

FAZEKAS ISTVÁN

Győr és a jezsuita rend a 17. században – Szereplők, érdekek, ellenérdekek 63

Győr/Raab und die Jesuiten im 17. Jahrhundert – Beteiligten, Interessen und Gegeninteressen 85

KÁDÁR ZSÓFIA

A győri jezsuita kollégium intézményi funkciói a 17. században (1626–1671) 87

The institutional functions of the Jesuit college in Győr in the seventeenth century (1626–1671) 129

KÖKÉNYESI ZSOLT

A győri jezsuita gimnázium diáksága a kezdetektől a feloszlásig (1630–1773), különös tekintettel a főnemesi tanulókra 133

Die Schülerschaft des Jesuitengymnasiums von Győr/Raab von dem Anfang bis zu der Aufhebung (1630–1773), mit besonderem Hinblick auf die hochadeligen Schüler 167

II. A SZENT IGNÁC-TEMPLOM ÉS MŰVÉSZETI KIALAKÍTÁSA 169

GALAVICS GÉZA

A győri jezsuita templom 17. századi művészeti koncepciója és az abban megjelenő társadalomkép 171

Das architektonische und bildkünstlerische Konzept der Hl. Ignatiuskirche zu Győr/Raab und das dadurch vermittelte Gesellschaftsbild 238

SERFŐZŐ SZABOLCS

A győri Szent Ignác-templom belső kialakítása a 18. század közepén 241

Die Innenausstattung der Hl. Ignatiuskirche zu Győr/Raab um Mitte des 18. Jahrhunderts 269

III. EGYHÁZI TÁRSADALOM, JEZSUITA LELKIPÁSZTORKODÁS, VALLÁSOS TÁRSULATOK 271

HORVÁTH JÓZSEF

Végrendeleti adományok a győri jezsuiták és más egyházi testületek javára a 17. században 273

Testamentarische Legaten für die Raaber Jesuiten und für andere kirchliche Gemeinschaften im 17. Jahrhundert 305

KÁDÁR ZSÓFIA

Az urak Patrona Hungariae-társulata a 17. században 307

The Patrona Hungariae congregation of the gentlemen in the seventeenth century 333

SZÉKELY ZOLTÁN

A győri németek Győzedelmes Mária-kongregációja és annak albuma – Kutatási beszámoló 335

Sodalität Maria de Victoria der Deutschen von Győr/Raab und dessen Album – Ein Forschungsbericht 363

BARKÓ GÁBOR ÁGOSTON OSB

Ünnepek és városi térhasználat a kora újkori Győrben a ferencesek példáján 365

Feierlichkeiten und städtische Raumnutzung in Győr/Raab in der Frühen Neuzeit am Beispiel der Franziskaner 381

KÉPJEGYZÉK 383

NÉVMUTATÓ 397

A névmutatót készítette: Kádár Zsófia, Kökényesi Zsolt, Ternováczi Bálint

A KÖTET SZERZŐI 412

FAZEKAS ISTVÁN – KÁDÁR ZSÓFIA

A GYŐRI JEZSUITA TEMPLOM 17. SZÁZADI JÓTEVŐI, A TÁMOGATÓK KÖRÉNEK REKONSTRUKCIÓJA

„A templom építkezése — bár biztos fundátor híján — már annyira előrehaladt, hogy misézésre alkalmas legyen...”¹ A jezsuita éves jelentés (*litterae annuae*) 1641. évi, győri feljegyzése két alapvetően fontos információt őrzött meg számunkra, amelyek e tanulmány és forrásközlés, illetve jelen kötet közvételét is indokolják. Az első, hogy a győri jezsuita templom használatba vétele 1641-ben történt — ennek 375. évfordulóját ünnepeltük 2016-ban. A másik, hogy a templomnak nem volt egyetlen alapítója azaz fundátora, aki az építés és a berendezés költségeit állta volna, e helyett a munkálatok minden szakaszához, a kápolnák berendezéséhez, az oltárok felállításához és a misézéshez szükséges ruhák és kegyeszek biztosításához a jezsuitáknak sok-sok kisebb-nagyobb jótevőt (*benefactor*) kellett szerezniük.² Utóbbi körülmény különösen jó lehetőséget nyújt arra, hogy a templom — áttételesen a jezsuita rendház — korabeli társadalmi beágyazottságát, kapcsolatrendszerét rekonstruáljuk. A korábban sem ismeretlen építéstörténet pontosítása, kiegészítése mellett célunk éppen ennek az összetett támogatói körnek a bemutatása.

A TEMPLOM FELÉPÍTÉSE ÉS BERENDEZÉSE

A győri jezsuita kollégium 1626–1627. évi alapítása és a gimnázium beindítása főként Dallos Miklós győri püspöknek (1623–1630) és a Jézus Társasága által a rendház alapítójaként (*fundatoraként*) elismert II. Ferdinándnak (1619–1637) az érdeme volt.³ A Társaság Győrben (más magyarországi városoktól eltérően) nem kapott meg korábbi egyházi (szerzetesi) épületeket, így templomhoz sem jutott. A rendtagok lakóhelyének és az iskolai termeknek a kialakítása mellett ezért már 1626-ban megkezdtek és két-három éven belül befejezték egy kisebb házikápolna felépítését — e célra Dallos püspöktől 2000 rajnai forintot, továbbá téglákat és faszindelyt is kaptak.⁴ Amint azonban a győri püspökök pártfogásával a kezdetben átvett három piactéri polgárház és egy háztelek mellett egyre nagyobb területet — végül egy egész háztömbnyi helyet — biztosítottak maguknak, a jezsuiták megkezdtek egy, a korabeli Magyarországon páratlan, egységes stílusú és nagy méretű barokk épületegyüttes kiépítését. Elsőként a templom épült fel, amelynek munkálatai — amint fentebb idéztük — „biztos fundátor híján” elhúzódtak; majd a rendház, amelynek építését Széchényi György (veszprémi, majd győri) püspök (későbbi esztergomi érsek) állta; végül pedig az iskola. (17–18. old.)

¹ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12038.) 133. — A tanulmány az NKFIH K 116 116 „Katolikus iskoláztatás a kora újkori Magyarországon” című projekt keretében készült.

² Erre korábban a templom 17. századi oltárait és ezek patrónusait elemző, számba vevő tanulmányában Galavics Géza már felhívta a figyelmet: GALAVICS 1973.

³ Az alapítástörténetről lásd ACSAY 1901, 9–23., KÁDÁR 2011. II. Ferdinánd mint a kollégium első fundátora: Elogia fundatorum, 80.

⁴ Liber benefactorum, 1626, 1628. év.

A telekszerzés elhúzódó folyamata jól ismert. Már Dallos Miklós utódja, báró Sennyey István győri püspök (1630–1635) tervezte, hogy az átadott piactéri telkek szomszédságában, azoktól délre további hét házhelyet vesz meg, hogy így bőséges hely jusson az építkezésekre.⁵ Törekvése azonban a székeskáptalan ellenállásán megbukott, a templomépítés halasztást szenvedett, bár a püspök már 1633-ban 3000 hordó bort adományozott a kollégiumnak erre a célra.⁶ A telkeket csak püspökutódja, Draskovich György (győri püspök 1635–1650)⁷ szerezte meg a Társaság számára, saját káptalanjával való országos botrány árán. 1637-re az iskola és a rendház létszámnövekedése miatt egyre sürgetőbb szüksége volt a kollégiumnak új épületekre. A jezsuiták Lósy Imre esztergomi érsek (1637–1642) közbenjárását kérték a káptalannál, de ő az ügyet a megyéspüspök hatáskörébe utalta.⁸ Draskovich 1637. június 23-án tisztartóját felfegyverzett révfalusi, szigeti és pinnyédi jobbágycsoporttal kíséretében küldte ki, hogy a kiszemelt épületek árát felbecsüljék és erőszakkal megvegyék. A káptalan Győr megyénél azonnal tiltakozott és vizsgálatot kért, az épületek megvétele három nap múlva mégis megtörtént.⁹ Rövidesen Lósy érsek és Esterházy Miklós nádor is békítő hangú levelekben próbálták megegyezésre bírni a püspököt és kanonokjait. A káptalan azonban a királyhoz fordult, és július elején már a királyi kúria és a pozsonyi káptalan vegyes bizottsága folytatott vizsgálatot a helyszínen. A Lósy által augusztus 30-ra Nagyszombatba összehívott tanácskozás sem juttatta nyugvópontra a konfliktust, mivel a káptalan a házak feletti jogáról továbbra sem volt hajlandó lemondani.¹⁰

A jezsuiták attól tartottak, hogy az ügy az 1637-ben összehívott országgyűlés elé kerül és ott a Társaság elleni újabb törvény alkotására adhat okot, ha a káptalan vagy a megyei követek az országos sérelmek közé felveszik. A háztulajdonosok a személynöknek felpanaszolták, hogy az 1627 óta jezsuita használatba került győri telkek elvételének értelmi szerzői az addigi győri házfőnökök voltak, akik felbujtására a püspökök jogtalanul foglalták el az épületeket. Lósy az országgyűlés idején a felek részvételével zajló magántanácskozásokon elérte, hogy a diéta után Győrbe küldendő, négy főpapból álló bíróság járjon el az ügyben.¹¹ A küldöttség azonban az 1638 júniusában tartott nagyszombati zsinatra hagyta a döntést, ahol a házaknak a jezsuiták használatában való meghagyásáról, illetve annak fejében a káptalan számára a Társaság által éves census fizetéséről rendelkeztek – azaz elismerték a püspök házvételeit.¹² A káptalan és a püspök, illetve a jezsuiták közötti megegyezés 1642 folyamán, több

⁵ ACSAY 1901, 24.

⁶ LAR 1633 (ARSI Austr. 136.) 173. Ez akkora értéket jelentett, hogy 1633-ban maguk a jezsuiták is a következő évre tervezték a templomépítés megkezdését.

⁷ Életéről, püspöki tevékenységéről lásd SZABADY 1936. Arcképét lásd a 15. oldalon.

⁸ ACSAY 1901, 24–25.

⁹ SZABADY 1936, 71–72., ACSAY 1901, 25–26.

¹⁰ ACSAY 1901, 26–27.

¹¹ A kiküldött Simándi István csornai prépost, Rohonczi István zalavári apát, Érsekújvári Farkas, illetve Kisdy Benedek esztergomi kanonokok mellett a tárgyalásokon részt vett jezsuita részről az egymást váltó két győri rektor, Belecus Péter és Lippay János, Dobronoki György mint a rezidencia első superiora, az akkori tartományfőnök, Michael Sumerecker és Forró György nagyszombati rektor. A házvételek ügyéről lásd Dobronoki György feljegyzését: HCS, 96–99. (1638. évnél). A házak átvétele és a jezsuiták jogi helyzete körüli konfliktusokat az 1638. évi nemzeti zsinatig bezárólag lásd még: LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 314r–315r.

¹² ACSAY 1901, 27–28., PÉTERFFY 1742, 373. „Item ut fundi controversi Jaurini inter Capitulum, Reverendissimum Dominum Episcopum, ac Patres Societatis Jesu, in hoc statu manerent; ut in recognitionem dominii, census annui ab iis, perpetuis temporibus Capitulo penderentur.”

Draskovich György győri püspök
Elias Widemann rézmetszete, 1649

Lippay György esztergomi érsek
Elias Widemann rézmetszete, 1649

Győr mint erődváros alaprajza a 17. század közepéről

Grundriss Der Christlichen Grenz und Haupt Vestung Raab In Ungarn, Johann Hoffman rézmetszete

lépésben történt; a káptalan és a jezsuiták részéről Rumer János osztrák tartományfőnök között január 2-án létrejött, Lósy által július 18-án jóváhagyott szerződésről III. Ferdinánd is oklevelet adott ki november 8-án. Az egyezség rögzítette, hogy a káptalan az 1627 óta átadott összesen 11 telek birtokában meghagyja a jezsuitákat, akik azonban több telket, házat vagy egyéb birtokot a káptalan vagy a püspök joghatósága alatti területen nem szerezhettek. A Társaság a házak felett a káptalan joghatóságát elismeri, azokért összesen évi 5 forint 50 dénárt fizet, a püspöktől kapott győrszigeti kertért pedig 6 magyar forintot.¹³

Draskovich püspök azonban időközben a győri jezsuitákra megneheztelt, részben személyes okból. 1638-tól 1641-ig ugyanis a győri rektor Draskovich régi ellenlábásának, Lippay György püspöknek a testvére, Lippay János¹⁴ volt. 1642-ben pedig Lippay György akkori kancellár és egri püspök nyerte el Draskovich ellenében az esztergomi érsekséget, amiért a győri püspök a jezsuiták támogatásának hiányát is okolta.¹⁵ Draskovich a telkek megszerzése után az építkezéseket további adományaival nem támogatta, így a jezsuiták más jötevőikre voltak utalva. A templomépítés tehát leginkább emiatt maradt „biztos fundátor híján”.

A templom alapkövét Sennyey István püspök 1634. augusztus 20-án, Szent István ünnepén kívánta lerakni,¹⁶ de ez halasztást szenvedett.¹⁷ Az alapkövet végül — minden bizonnyal Sennyey püspök nevében — Chákány János vasvári kanonok¹⁸ tette le 1635. július 17-én.¹⁹ A templomépítésre tett adományok is az 1636. évtől váltak rendszeressé. 1636-ban a győri városbíróként végrendelkező Beccaria Virgil testált 1500 rajnai forintot a templomépítés céljára.²⁰ Szintén halála előtt hagyott 1000 birodalmi forint értékű gabonát és bort az építkezésekre maga Sennyey püspök is.²¹ A jezsuiták közül az 1632-ben és 1636-ban

¹³ ACSAY 1901, 28–34., III. Ferdinánd oklevelét latinul és magyar fordításban is közli. Vö. még LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137v.

¹⁴ Lippay János (1606–1666) magyar jezsuita, 1629–1630 magiszterként szolgált Győrben, 1638–1641 győri rektor. LUKÁCS II. 660.

¹⁵ SZABADY 1936, 93–94. Lippay György kancellár, esztergomi érsek arcképét lásd a 16. oldalon.

¹⁶ 1634. aug. 4. (Szombathely), Sennyey István győri püspök levele a győri székeskáptalannak. GyEL M. Th. XXVII. 3839.

¹⁷ Vö. ACSAY 1901, 24. A templom helyét a korabeli győri erődváros alaprajzán („C Jesuitenkirche”) lásd a 19–20. oldalon.

¹⁸ Chákány János vasvári kanonok (1623–1637), majd győri kanonok: pápai (1637–1640), illetve locsmándi főesperes (1640–1649). Az alapkövetéssel alighanem Sennyey bízta meg, mivel ő az uralkodó megbízásából Szlavóniában egy bizottság élén járt el, erről visszatérése végrendelkezett (halála előtt három nappal) 1635. aug. 19-én, Varasdón. (ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 152. Konv. 1635. nov. fol. 59–59a.; MNL OL A 57 Libri regii VIII. köt. 122–124.) Chákánynak 1635-ben sem győri jelenlétéről, sem a jezsuitákkal való (egyéb) kapcsolatáról nem tudunk. Egy „idegen” egyházi személy szerepvállalását indokolhatta a győri jezsuitáknak a helyi káptalannal való ellentmondásos viszonya is. BEDY 1938, 414., SZABADY 1938, 99.

¹⁹ Ezt egy azóta elveszett forrásból tudjuk: *Liber benefactorum et piorum legatorum templi et collegii Societatis Iesu Iaurini ... ex historia collegii excerptorum*. Részleteit (vélelmezhető olvasati hibákkal) közli: PIGLER 1923, 72–74. (*Liber benefactorum*). Pigler szerint a kézirat negyedrét papírkötésű könyv a győri bencés templom tulajdonában. Chákány János — mint a templom későbbi benefactora — nevét „A. R. D. Joannes Zakanj Cath. Eclae Jaurinensis Canonicus” alakban közli az 1649. évnél (uo. 73.). A személy azonosítására a főszovegben Pigler kísérletet sem tesz, őt Chákány János győri kanonokként említi (uo. 20.). A Chákány János vasvári, majd győri kanonokkal való azonosítást újabban végeztük el, majd ebben megerősített minket, hogy Bedy Vince is hivatkozik a *Liber benefactorum* című kézira Chákány életrajzában, habár abból tartalomilag nem idéz, a templom alapkövetését sem említi. Vö. BEDY 1938, 414.

²⁰ 1634. márc. 14-én kelt végrendeletének kiadása: SÖRÖS 1899, 533–534. (Az adományról lásd még e kötetben Horváth József tanulmányát.)

²¹ *Liber benefactorum*, 1636. év.

magiszterként Győrben szolgáló Káldy Ignác²² 1000 birodalmi forintnyi adományt tett.²³ A helyi kanonokok sorából mint a jezsuiták bőkezű pártfogója kiemelkedett Wrachewich Farkas éneklőkanonok,²⁴ aki 1636-ban 2330 forintot, egy mut gabonát²⁵ és 20 hordó bort adott.²⁶ Továbbá végrendeletileg a templom építésére hagyta Győr városi házát a Fehérvári kapun kívül fekvő kertjével, minden használati tárggyal, berendezéssel, terménnyel, borral, a ház minden tartozékával és értékével, kintlévőségeivel, ezüst és aranyozott kincseivel és a más célra nem szánt maradék készpénzével együtt.²⁷ Adománya értékét jelzi, hogy a feltehetően 1638 októberében Lippay János jezsuita rektor által Claudius Jumel német gyalogoskapitánynak eladott ház²⁸ tartozékaival együtt mintegy 4000 forint értéket képviselt.²⁹ Wrachewichnek a jezsuitákkal való szorosabb kapcsolatát jelzi, hogy ünnepeiken rendszeresen részt vett, templomuk építését „gyönyörűséggel szemlélte”, amikor pedig a 80 évesnél idősebbnek mondott kanonok gutaütést kapott, tehetetlenségében a jezsuiták gondozták, akikől az utolsó kenetet is felvette. Temetésén a jezsuiták diákjaikkal együtt vonultak fel, kápolnájukat az elhunyt emlékére emblémákkal díszítették fel, és gyászénekekkel méltatták.³⁰

Ahogy a telekszerzés is nehézségekkel terhelt folyamat volt, úgy a templomépítés munkálatai is vontatottan kezdődtek csak meg. A templom építőmestere alighanem a rendház későbbi építőmestereivel, Bartolomeo Torrérával volt azonos.³¹ 1637-re még csak 25 láb, tehát mintegy 7–8 m magasságig³² álltak a templom falai.³³ Az építkezés intenzitására utal, hogy Simon Zanger győri élelmester téglákkal és

²² Káldy Ignác (1614–1672), 1629-től jezsuita rendtag, 1632-ben és 1636-ban Győrben iskolai magiszter, majd később már felszentelt papként is többször visszahelyezik az erődvárosba: 1643-ban katekista és a Magyarok Nagyasszonya-kongregáció előjárója (*praeses*), templomigazgató és gyóntató, 1647-ben magyar hitszónok és az iskola prefektusa, 1658-ban, majd 1663–1667 között hitszónok, katekista, gyóntató, a Magyarok Nagyasszonya-kongregáció, majd a magyarok Agonia Christi-társulatának előjárója, Újváros és a Dunán túli elővárosok lelkipásztora. LUKÁCS II. 633–634., III. (vonatkozó éveknel). Családjá előző generációjából két neves jezsuita is származott, a bibliafordító Káldy György és testvére, Márton. BAKÓ 1987, 73.

²³ Részben készpénzen, részben tárgyakban tett adományt, Liber benefactorum, 1636. év.

²⁴ Wrachewich Farkas (H1638) a győri székesegyház javadalmasa (1600–1607), majd locsmándi főesperes (1607–1609), sopróni főesperes (1609–1632, Naprághy Demeter püspök parancsából ekként vizitációt is végzett), éneklőkanonok (1632–1638). BÉDY 1938, 401., SZABADY 1938, 20. Vagyontát feltehetően nem teljesen tiszta úton szerezte, amint ezt a vele (és a jezsuitákkal is) ellenséges kanonoktársa, Nagyfalvy Gergely naplója tanúsítja: Diarium Gregorii Nagyfalvi, 129.

²⁵ Ez körülbelül egy hektolitert (1265,4 liter) tett ki, vö. BOGDÁN 1991, 349.

²⁶ Vö. Liber benefactorum, 1636. év.

²⁷ Wrachewich 1636. márc. 18-án kelt végrendelete: GyEL H. Lad. 302. nr. 29067. A végrendeleti adományt említi: LAW 1637 (ÖNB Cod. 12218.) 245v.

²⁸ Az adásvételt (napi dátum és az adásvétel összegének rögzítése nélkül) lásd: GyEL H. Felv. jkv. 8. 298. Wrachewich Farkas a Jézus Társaságára hagyományozott házának eladása Lippay János győri rektor által Claudius Jumelnek.

²⁹ A ház és tartozékai értékéről lásd HCS, 104–105. (1638. évnél). Ugyane forrás szerint Wrachewich a ferences templomnak is jótevője volt, mivel annak oldalához saját költségén egy tornyot építtetett, órával együtt.

³⁰ LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 312v. (Forrásközlés, II. sz.) A győri templom és kollégium jótevőjeként méltatott kanonok a jezsuita beszámoló szerint összességében több, mint 5000 forint értékben támogatta a Társaság győri építkezéseit.

³¹ Ezt feltételezte KÁSZONYINÉ 1963, 229. az alább általunk is használt forrás (Diversa memoria, 290r.) alapján. A győri kollégium rektorainak tisztségük átadásakor utódaiknak írott gyakorlatias feljegyzései ismételtelen beszámolnak a templom (illetve a kollégium) építésének előrehaladásáról is; a forrás építéstörténeti adatait mindeddig mégsem aknázza ki teljes egészében a szakirodalom. — Kászonyiné feltételezését a templom és a kollégium egységes építési terve is alátámasztani látszik.

³² A korszakban elterjedt, Győrben is használatos, illetve a *litterae annuae* bécsi összeállítója számára valószínűleg magától értetődő bécsi lábról lehet szó. BOGDÁN 1978, 78.

³³ LAW 1637 (ÖNB Cod. 12218.) 245v. (Forrásközlés, I. sz.)

ingyenes szállítással járult hozzá a munkálatokhoz,³⁴ amelyeket Lippay János jezsuita rektor testvérei, Lippay György egri püspök, kancellár, illetve Lippay Gáspár országbírói protonotárius (későbbi kamaraelnök) is 300 forint készpénzzel támogatott.³⁵ 1638-ban a falak már teljes magasságukban álltak, de a boltozásra még vártak a rendtagok.³⁶ A templom tetőszerkezete és cserepekkal való befedése 1639-ben készült el, szintén kegyes adományokból.³⁷ 1640-ben a szentélyt és a kápolnákat is beboltozták.³⁸ 1641-ben a helyi német katonák saját ingyenmunkájukat ajánlották fel. Szarvaskendi Sibrik Pál győri magyar főkapitány-helyettes egy mellékkápolna Szent Pál tiszteletére szentelendő oltárára 600 forintot adományozott.³⁹ Johann Bapt. Pfeiffer győri élelmester bőkezű adományaiból az (ideiglenes) főoltár és az énekkari karzat készült el.⁴⁰ Az új templom szerkezetkész, de befejezetlen és még felszentelés előtt álló, a berendezést jórészt nélkülöző épületét 1641. július 31-én, Szent Ignác ünnepén vették használatba. A szertartáson (alighanem főcelebránként) jelen volt Lósy Imre esztergomi érsek és az ő lelkiekben való általános helynöke (valószínűleg Püsky János) is.⁴¹ Az ünnepi misén — bizonyára más jezsuita társulatok között — részt vett a diákok Gyömölcsoltó Boldogasszony-kongregációja is, amelynek díszszólistóját első alkalommal ekkor tették ki az új templomban.⁴² A templomkapu feletti felirat tehát nem a felszentelés, hanem az első szentmise évét jelzi.⁴³

Lippay János 1641 tavaszán testvére, Lippay György kancellár kérésére a győri kollégium éléről a bécsi Pázmáneum (és a társintézményének szánt, szervezés alatt álló bécsi egri szeminárium) élére került, de nem szakadt el azonnal a győri templomtól és kollégiumtól.⁴⁴ Erről tanúskodik testvérehez —

³⁴ Liber benefactorum, 1637. év.

³⁵ LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 313v. vö. Liber benefactorum, 1637. év (Lippay György püspök említése).

³⁶ LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 315r.

³⁷ LAW 1639 (ÖNB Cod. 12218.) 360v. (Forrásközlés, III. sz.)

³⁸ LAW 1640 (ÖNB Cod. 12218.) 451v. (Forrásközlés, IV. sz.)

³⁹ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v. (Forrásközlés, V. sz.), LAW 1642 (uo.) 137r. (Forrásközlés, VIII. sz.) és Liber benefactorum, 1642. év. Sibrik Pál a szarvaskendi Sibrik család tagja, komáromi főkapitány-helyettes (1632–1634), lévai főkapitány (1632–1634), a Kanizsával szembeni végek főkapitány-helyettese (1635–1640), győri magyar főkapitány-helyettes (1640–1643). 1643. febr. 12-én hunyt el, temetése márc. 24-én volt a győri székesegyházban. Feleségét, Elisabetha de Pelót 1618. okt. 22-én vette el, esküvőjük a bécsi Stephansdomban volt (Archiv der Domkirche St. Stephan, Trauungsbuch Bd. 11. fol. 91v). Ő maga minden bizonynyal konvertita volt. Életrajzát lásd: PÁLFFY 1997, 263–264.

⁴⁰ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v. (Forrásközlés, V. sz.) Johann Bapt. Pfeiffer von Schallenhaimb győri élelmester (1636–1645) (Kinevezése: ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 154. Konv. 1636. okt. fol. 236–237.) 1644-ben többedmagával pályázott a magyaróvári uradalom adminisztrátori tisztre, de nem nyerte el (ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 170. Konv. 1644. jún. fol. 3–54.) 1645-ben kinevezték magyarországi főélelmester-helyettesnek (ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 172. Konv. 1645. máj. fol. 3–64.), amely tisztelet 1647-ig töltötte be. 1647-ben ajánlatot tett egy Udvari Kamarai tanácsosi hely megvásárlására, ezért állítólag 30000 forintot kínált fel, amelyet az Udvari Kamara fontolóra is vett, de nincs nyoma annak, hogy el is fogadta volna. (ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 177. Konv. 1647. okt. fol. 44–68, r. Nr. 177. Konv. 1647. dec. fol. 39–66.; az Udvari Kamara 1648 elején újra foglalkozott az ügygel: uo. r. Nr. 178. Konv. 1648. jan. fol. 23–32.) Vagyonszerzése nem egészen tiszta eszközzel történt, 1645-ben elszámolási hiányosságai ügyében vizsgálat folyt ellene. (uo. r. Nr. 170. Konv. 1644. júl. fol. 100–157.) Johann Bapt. Pfeiffernek talán fia volt az a Pfeiffer (János) Ferenc, aki 1641–1642-ben a *grammatica* és a *syntaxis* osztályokat végezte a győri jezsuita gimnáziumban, vö. Cat. laur. I. 52r, 55v.

⁴¹ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v. (Forrásközlés, V. sz.)

⁴² Liber Sod. laur. 17v. (1641. év) (Forrásközlés, VI. sz.)

⁴³ D. O. M. B. M. V. S. IGNATIO SOC. IESV FUND. MDCXLI ♦ Deo Optimo Maximo, Beatae Mariae Virginis, Sancto Ignatio Societatis Iesu fundatoris, 1641. Vö. PIGLER 1923, 20. (a felirat rövidítését hibásan oldja fel) és ACSAY 1901, 24.

⁴⁴ FAZEKAS 2002, 28.

aki akkor kancellári minőségében éppen az uralkodó kíséretében Regensburgban tartózkodott – 1641. június 26-án írt levele, amelyben arról számolt be, hogy a győri templomnak továbbra is prokurátora, tehát az építkezések felügyelője maradt.⁴⁵ Érezhető büszkeséggel írt arról, hogy június 17-én a templom boltozata elkészült, és egyúttal meghívta bátyját a templomban Szent Ignác napján mondandó első misére. Érdekes megjegyzéssel folytatta levelét. Arra biztatta az udvari kancellárt, hogy vállalja fel egy ablak elkészíttetését, amely csak tíz arany költséggel járna. A vállalt költség pillanatok alatt előteremthető egy kancellárián kiállított oklevél taxájából, csak írjon a kancellária regisztrátorának. (Lippay János Győrre való odafigyelését mutatja, hogy egy másik győri ügyben is kérte befolyásos testvére támogatását. Egy uralkodói rendelet ugyanis két hónapra eltiltotta Győrben és környékén a szabad borkimérést, ami a győri kollégiumnak Pataháza birtokolt nemesi kúriái miatt nagy kára szolgált.) A függelékben közölt levlérvétel aláhúzza Lippay János személyének jelentőségét a győri templom építéstörténetében, aki győri rektorsága idején minden bizonnyal hasonló vehemenciával intézte az építési ügyeket és igyekezett előteremteni a szükséges összegeket. Talán a templom művészeti koncepciójának kimunkálása is hozzá kapcsolható.

A félkész épület használatba vételét 1641 nyarán egy praktikus és egy személyi ok is magyarázhatja: a jezsuiták házikápolnája ekkor már aligha tudta kiszolgálni az összesen 15 tagú, hat papot számláló rendházat,⁴⁶ a 238 diáknak⁴⁷ helyet adó gimnáziumot és a jezsuiták lelkipásztori szolgálatát igénybe vevő hívek tömegét. Másrészt, amint láttuk, az 1641. év elején hagyta ott Győrt a Bécsbe helyezett Lippay János rektor, akinek házfőnökségére esett a még Belecus Péter⁴⁸ által elkezdett templomépítés „legsűrűbb” időszaka.⁴⁹ A rektori tisztségét Thuróczy Illésnek⁵⁰ átadó Lippay nagy gonddal igazította el utódát a megkezdett munkálatok folytatására, habár a templom prokurátoraként az építkezéseket egy ideig továbbra is figyelemmel kísérte. Meghagyta neki, hogy a kőművest és Fraunhoffer Simon⁵¹ ács mestert csak akkor fizesse ki, ha munkájukat a szerződés szerint bevégezték és a minőségellenőrzés is megtörtént. Ekkor még folyamatban volt a kápolnák tetőszerkezetének kialakítása, az új – talán az egykori házikápolnából kialakított – sekrestye tetőzetének javítása és a templom padlásának elkészítése. Lippay rektor testvérétől (az elhunyt nebojszai Balogh István tatai kapitány özvegyétől) Lippay Katalintól 100 forintot kapott egykor a győri rendház. Ezt az összeget viszont a szintén megboldogult Lóssy Péter tatai kapitány (a tatai uradalmat férje halála után zálogban bíró) özvegye, Elisabeth Menin

⁴⁵ Lippay János levele Lippay Györgyöz, 1641. június 26., Bécs. (Forrásközlés VII. sz.)

⁴⁶ Vö. LUKÁCS III. 15–16.

⁴⁷ Vö. ACSAY 1901, 88., Cat. Iaur. I. 51r–54r.

⁴⁸ Belecus Péter (1602–1649), magyar jezsuita, a győri rendház superiora (1632–1633), majd rektora (1634–1637), LUKÁCS II. 546–547.

⁴⁹ Belecusnak a templomépítésben játszott kezdeményező szerepéről lásd elogiumát, LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 225r–v.

⁵⁰ Thuróczy (Thuroczy) Illés (1603–1655) magyar jezsuita, 1636–1638 Győrben szolgál mint a *retorica* tanára, a gimnázium prefektusa, a diákkongregáció elöljárója és gyóntató, majd 1642–1646 a kollégium rektora. LUKÁCS II. 771. (Hiányos életrajzi adatokkal, ezért lásd még LUKÁCS II. és III. vonatkozó éveit is.)

⁵¹ Bécsi ács mester, aki az 1630-as évek magyarországi kora barokk építkezéseinek dolgozott: tetőket épített Nemetújváron és Rohoncon (Batthyány I. Ádám számára), Nagyszombatban (jezsuita templom), Pozsonyban (vár és Pálffy Pál pozsonyi kerti palotája) és Győrben (jezsuita templom). KOPPÁNY 2014, 42.

és Horváth Márk tatai gyalogvajda révén kellett a pénzt kölcsönben bírótatai és baji jobbágyoktól legalább mészegetés formájában behajtani.⁵²

Thuróczy Illés rektorságának első időszaka (1643-ig)⁵³ a templomépítés befejezésével esett egybe. 1642-ben megépült a tér felé néző homlokzat, és a két torony is egészen a párkány magasságáig fel lett húzva. A hajó felett kis torony épült, amelyet óozott vaslemezzel borítottak, ebben helyezték el a népet misére hívó harangot. Mindkét felől a torony magasságáig lépcső épült, a hat mellékkápolnát beboltozták, és elkészült a főhajót záró szentély is. Pfeiffer élésmester – Szent Ignácnak tett fogadalomból – a templomkapuhoz köveket és átkötőköveket adott. Egy férfi, akinek 30 marhából álló csordáját a dögvész fenyegette, szintén fogadalmat tett, tudniillik hogy állatai menekülése esetén azokkal együtt háromszor segítkezik a templom építésében – és később fogadalmát valóban beváltotta. Más jötevők adományából további 400 forint folyt be.⁵⁴

A következő évben, 1643-ban 300 rajnai forint értékben készültek templomi padok, befejezték a zenészek kórusának kialakítását.⁵⁵ Ugyanebben az esztendőben további két – egyenként 1000 forint értékű – mellékkoltárt állítottak fel. Az 1636-ban elhunyt, fentebb említett Beccaria Virgil hagyatékából Szent Rozália, Péczy Ferenc adományából pedig a Magyar Szentek tiszteletére emeltek oltárat.⁵⁶ Péczy Ferenc személye a jezsuita éves jelentés segítségével azonosítható, amely őt Csáky László⁵⁷ udvarmesterének (*aulae praefectus*) nevezi.⁵⁸ Motivációját az magyarázhatja, hogy ura, Csáky gróf már 1643 előtt a győri jezsuita templom Szent Ignác titulusú főoltárának patronálására tett fogadalommal megerősített és írásban is rögzített ígéretet. Ezt azonban 1650-ben (amikor a jezsuiták ismételtel kérték rajta számon be nem váltott fogadalmát) csak feltételes ígéretnek mondta, amelynek teljesítését megígúsította, hogy egy előkelő török rabja börtönében elhunyt, így az érte remélt és a főoltár állíttatására szánt magas váltságdíjtól elesett.⁵⁹ Familiárisa, Péczy Ferenc jóvoltából azonban a templom a helyi „urak társulata”, a Magyarok Nagyasszonya-kongregáció titulusának megfelelő oltárral gazdagodott. Thuróczy rektor tehát megalapozottan írhatta le tisztsége tervezett 1643. évi letételekor, hogy az egész templom – a szentély boltozatát leszámítva – be lett fejezve, összesen négy oltárral (tudniillik a főoltáron kívül három mellékkoltárral), a kápolnákkal, a kisebb sekrestyével és az afölötti (és maig azonos célra használt!) oratóriummal együtt. Elkészült a templom téglapadozata, a zenészek karzata, a padok, a hajó feletti kis torony, a homlokzat és az ablakok.⁶⁰

⁵² Diversa memoria, 267r.

⁵³ Thuróczy Illés 1643. aug. 23-ával váltotta volna a győri rektorságban Fabri Márton, de erre általunk ismeretlen okokból ekkor nem került sor. Vö. Diversa memoria, 273r. (A tisztségét 1643. aug. 23-án leteendő Thuróczy Illés memoriáléja utódja, Fabri Márton részére.)

⁵⁴ LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137r–v. (Forrásközlés, VIII. sz.)

⁵⁵ LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v. (Forrásközlés, IX. sz.)

⁵⁶ Vö. Liber benefactorum, 1643. év és LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v. (Forrásközlés, IX. sz.)

⁵⁷ Csáky László (1605?–1654. okt. 14.) Csáky István és Wesselényi Anna fia, aki 1622–1624 között Grazban tanult. Pápai főkapitány (1641–1648), lévai főkapitány (1640–1654), tatai főkapitány (1646–1654), főajtónállómester (1643–1649), országbíró (1649–1654), Zólyom megye 1645–1654), Komárom megye főispánja (1646–1654). 1638-ban Pápán letelepítette a pálosokat. ANDRITSCH 1965, 50., FALLENBÜCHL 1988, 72., 89., FALLENBÜCHL 1994, 83., 114., BAKONYVÁRI 1998, 45–48.

⁵⁸ LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v. (Forrásközlés, IX. sz.)

⁵⁹ Vö. Diversa memoria, 273v., 286r. Csáky László arcképét lásd a 27. oldalon.

⁶⁰ Diversa memoria, 273v.

Philipp Graf von Mansfeld győri főkapitány

Franz Christoph Khevenhüller: *Conterfet Kupfferstich...* Bd. 2. Lipcse, 1722, nr. 114.

1657-ben, halála előtt pedig adományt tett egy Xavéri Szent Ferenc tiszteletére emelendő oltárra, amelynek elkészültét már nem érte meg: kérésére — és a Társasággal való mintegy azonosulása kifejezésül — rendi öltözékben temették el 1657-ben a kriptában.⁸¹ A templom 1655-ben még egy Szent György titulusú oltárral gyarapodott a győri nemespolgár Lőrincz György jóvoltából.⁸² Az egyház 1657-ben újabb, 11 mázsás harangot kapott 500 forint értékben Matkovicz Mihály pápoci prépost, választott szkardonai püspök⁸³ adományából,⁸⁴ aki (feltehetően halála előtt) szintén a jezsuitákra hagyta teljes főpapi ornátusát is.⁸⁵ A főoltár felállítására — hosszas várakozás után — 1662-ben kapott adományt a Társaság. A már említett Héderváry János győri kanonok, választott szkopjei püspök ugyanis — az 1650 előtt egy Gonzága Szent Alajos-mellékoltár dotálására tett ígérete helyett — a Szent Ignác-főoltár patrónusává lépett elő. A Társasággal szoros kapcsolatban álló főpap 1662-ben hunyt el, miután ignáci lelkigyakorlatot és életgyónást végzett, és miután a győri rendháznak szánt gazdag adományairól külön adománylevelet állított ki. A főpapi ékszerek, miseruha és püspöki ornátus, továbbá — részben németalföldi készítésű — faliszőnyegek és -kárpitok mintegy 1000 forintot képviseltek, de mindezeknél fontosabb volt a főoltár költségeire szánt 3000 forintnyi készpénzadománya.⁸⁶ A főoltár 1669-ig bizonyosan elkészült,⁸⁷ miközben a mellékkápolnák kegszerekkel, oltárterítőkkel, liturgikus ruhákkal, gyertyákkal és belső díszítéssel is gyarapodtak. 1665-ben például az előző évben elhunyt Héderváry István özvegye, Esterházy Erzsébet⁸⁸ 500 forintos, a Xavéri Szent Ferenc-kápolna márvá-

⁸¹ Liber benefactorum, 1657. év. Méltatása: LAW 1657 (ÖNB Cod. 12054.) 54–55. A főkapitány arcképét lásd a 30. oldalon.

⁸² Liber benefactorum, 1655. év, illetve (a donátor megnevezése nélkül az oltárállításáról): LAW 1655 (ÖNB Cod. 12052.) 58. (Forrásközlés, XII. sz.) – Lőrincz György személyét az oltár donátoraként csak újabban tudtuk azonosítani. A Pigler Andor forrásközlése (Liber benefactorum, 1655. év, illetve PIGLER 1923, 21.) alapján a szakirodalomban Levnits/Leonics Györgyként rögzült névalak bizonyosan hibás olvasatra megy vissza, amelyet ma már az eredeti kézirat híján nem ellenőrizhetünk. Lőrincz György 1635. jún. 19-én nyerte el a győri polgárjogot mint Bényi János győri kanonok szolgája (Polgárkönyv, 58., 930. sz.). Az 1655. évi benefactor-listában már *praenobilis*-ként említett Lőrincz (Levrintz) György azonos azzal a nemesel is, akit 1643. júl. 11-én vettek fel a Győr megyei nemesek közé. (GYV IV. 89. 347. sz.) Együttal 1643. nov. 20-án győri püspöki udvarbíróként jár el elődje, Karkovány János ellen. (GyEL H. Felv. jkv. 9. 127.) Draskovich György püspöksége idején hosszabban a püspök szolgálatában állt, mert a püspöknek azon kevés szolgája közé tartozott, akikről végrendeletében megemlékezett (vö. PL AEV Nr. 20102/17.: Draskovich és a győri székeskáptalan vitájára vonatkozó iratok, Draskovich György győri püspök végrendeletének 1650 körül készült saját kezű fogalmazványa, pag. 58.). A jezsuitákkal való szorosabb kapcsolatáról, illetve az oltár állíttatásának indítékáról egyelőre nincsenek további adataink.

⁸³ Matkovicz Mihály (†1662) horvát származású, a római Collegium Germanicum et Hungaricumban tanult (1638–1642), már közben zágrábi kanonoki stallumot nyert (1640–1649), Draskovich György püspök hozza Győrbe (1649–1662), pápoci prépost (1654–1662), hatvani prépost (1657–1662) és szkardonai választott püspök (1661–1662) lesz. (A Liber benefactorum 1657-ben tévesen nevezi nagyprépostnak.) A győri ferenceseknek is jötevője volt, nagyobb harangiukra 300 forintot adott. (Kirkay: Prothocollum, 4r.) A soproni jezsuita kollégiumnak 1654-ben 100 vizát adományozott (HCS, 140.). Életéről: BÉDY 1938, 426–427., SZABADY 1938, 122–123.

⁸⁴ Liber benefactorum, 1657. év.

⁸⁵ Vö. Liber benefactorum, 1662. év.

⁸⁶ Liber benefactorum, 1662. év, LAW 1662 (ÖNB Cod. 12222.) 61r., 74r. (Forrásközlés, XIII. sz.) (adományairól, illetve az elhunyt püspök elogiuma), továbbá valószínűleg a halála előtt tett adományozás részeként: Liber benefactorum, 1655. év.

⁸⁷ LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 134–135. (Forrásközlés, XVI. sz.)

⁸⁸ Esterházy Erzsébet a főoltár donátorának, Héderváry János püspöknek a sógornője, a püspök féltestvérének, Istvánnak az özvegye, galántai Esterházy Pál leánya. Esterházy Erzsébet leánya, Viczay Jánosné Héderváry Kata írja 1681. márc. 21-én kelt végrendeletében: „Hagyott szegény asszonyom anyám győri páter jezsuitáknak ezer tallért, ugyan Győrött Szent Xaverius kápolnáját stucaturra csinálni, padimentumát is; az Izbéni oltárt megaranyoztatni, ezeket véghez vittem.” (Héderváry okl. II.

Héderváry Istvánné Esterházy Erzsébet
Esterházy Pál: *Trophaeum...* Bécs, 1700, nr. 97.

nyozására és domborműves kiképzésére szánt adományáról emlékeztek meg a jezsuiták.⁸⁹ A templom első kialakítása, a főoltár és hat mellékoltár elkészítése tehát 1670-re zárult le.

A felszentelés utáni, háborúkkal és járványokkal sújtott évtized elteltével a jezsuiták újabb nagy-szabású építkezésbe kezdtek: a templom nyugati oldalán építették fel új rendházukat Széchenyi György püspök alapítványából; a munkálatok java 1654–1667 között zajlott.⁹⁰ Az új gimnáziumépületet csak ezután, 1687–1696 között emeltették Széchenyi Pál⁹¹ adományaiból.⁹²

LITURGIKUS ESZKÖZÖK, RUHÁK ÉS A TEMPLOM EGYÉB FELSZERELÉSE

A jezsuiták jótevőinek nem csak a templomépítés idején nyílt lehetőségük bőkezűségük kinyilvánítására. A Társaság: a rendház, a templom és az iskola, illetve külön-külön a jezsuita társulatok is rendszeresen kaptak kisebb-nagyobb tárgyi és készpénzadományokat.⁹³ A rendi források, amelyekből a templom építéstörténete kibontakozik, képet nyújtanak a berendezésének folyamatáról is. Kegyszereket: liturgikus eszközöket, felszereléseket, ruhákat, illetve az oltárok és a templom díszítésére szolgáló kelméket és kisebb-nagyobb berendezési tárgyakat a jezsuiták már házikápolnájuk számára is kaptak (jobbára az előző fejezetben már említett támogatóiktól), de az ilyen jellegű tárgyadományok a templomszentelés évétől bővülnek látványosan. Az építéstörténet kiegészítéseként ezúttal egy hozzávetőleges képet szeretnénk nyújtani arról, hogy 1670-ig bezárólag a jezsuiták milyen felszereltséggel rendelkeztek a mindennapi és az ünnepi liturgia méltó ünnepléséhez.⁹⁴

KELYHEK Összesen nyolc kehely adományozásáról tudunk, amelyek közül az első négy (Simon Zanger győri élésmester, Csáky Lászlóné Batthyány Magdolna, Philipp Graf von Mansfeld győri főkapitány felesége, Clara Magdalena asszony és Bényi János győri nagyprépost adományai)⁹⁵ valószínűleg misekelyhek voltak. Ezután két áldozatökelyhet (*ciborium*) kaptak (az egyik Sibrik Pál özvegye, Dapello Erzsébet adománya), majd ismét további két misekelyhet.⁹⁶ Az utóbbit Kremszer Erzsébet, Kremszer György győri vasáros felesége végrendeleti hagyományából — egy pártaövből és aranyláncból — kellett a jezsuitáknak elkészíttetniük.⁹⁷

318–319.) Esterházy Erzsébet a győri ferenceseknek is jótevője volt, egyik oltárakra 1000 forintot adott. (Kirkay: Prothocollum, 4v.) Haláláról a jezsuita éves jelentés is megemlékezett, LAW 1664 (ÖNB Cod. 12061.) 133–134. Képét lásd a 32. oldalon.

⁸⁹ Liber benefactorum, 1665. év.

⁹⁰ A rendház építéstörténetének összefoglalását lásd e kötetben, Kádár Zsófia „A győri jezsuita kollégium intézményi funkciói a 17. században (1626–1671)” című tanulmányában.

⁹¹ Széchenyi Pál győri nagyprépost (1674–1687), veszprémi püspök (1687–1710), egyúttal kalocsai érsek (1696–1710). BÉDY 1938, 446.

⁹² SZÉKELY 2006, 367–371. Ezt az iskolaépületet később lebontották, mert 1888-ban új, neoreneszánsz gimnáziumépületet építetett helyére az új tulajdonos, a bencés rend. Uo. 373.

⁹³ Utóbbiakról, a társulatoknak adományozott tárgyakról ezúttal nem emlékezünk meg.

⁹⁴ A tárgyak azonosításához és használatukhoz lásd MIHÁLYFI 1923, 252–267., 289–303.

⁹⁵ Liber benefactorum, 1637 és 1648. év, LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v, LAW 1648 (uo.) 112v (Forrásközlés, XI. sz.), LAW 1649 (uo.) 204v.

⁹⁶ LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v, LAW 1650 (uo.) 308r, Liber benefactorum, 1651. év, LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 135.

⁹⁷ 1669. febr. 12. Kremszer Erzsébet, Kremszer György győri vasáros felesége végrendelete. SÖRÖS 1899, 694–695. (XXXVIII. sz.)

KEHELYFELSZERELÉS A kehely felszereléséhez tartozó, kisebb értékű tárgyak adományozását is időről időre feljegyezték. Két kéztörőlkendő (*stropholum*), számos kehelykendő (*velum*) – közöttük egy értékesebb darab a már említett főkapitány-feleség, Clara Magdalena jóvoltából és további, változatos szövésű selyem velumok Dapello Erzsébet adományából –, a konzekrálandó bor és víz tárolására használt ámpolnák és ezekhez tartozó kézmosótálca (*ampullas cum pelvi*) – egy készlet Csáky Lászlóné Batthyány Magdolna adományából – adták a kehelyfelszerelés ismert darabjait.⁹⁸

OLTÁRISZENTSÉG TÁROLÁSA Erre a cibóriumok mellett a szentségtartók szolgáltak. Ezekből csak kettő adományozásáról van adatunk, amelyek egyikét Batthyány Magdolna Szent Ignácnak tett fogadalomból juttatta a győri templomnak.⁹⁹ Az oltáriszentség körmeneti hordozásához használt ernyőt, egy vörös színű damaszt-selyem umbellát az említett Clara Magdalena asszony adományozott.¹⁰⁰ Ezek az adományok bizonyosan nem a teljes készletet jelentették, csupán érzékeltetik egy-egy tárgycsoport megjelenését az adott liturgikus eszközök sorában.

OLTÁROK DÍSZÍTÉSE A templomban 1670-ig felállított főoltár és hat mellékoltár terítőkkal és díszítőelemekkel bőségesen el volt látva. Oltárterítők, illetve antependiumok (az oltárasztal előrészt fedő, díszes leplek)¹⁰¹ adományozására legalább tíz adatunk van,¹⁰² a terítők közül több selyemből készült.¹⁰³ Előfordult az oltárra szánt, hímzett vélum adományozása is.¹⁰⁴ Egy nemes asszony arannyal és ezüsttel díszített menyasszonyi ruháját adta oda oltárterítő és antependium készítésére.¹⁰⁵ A jezsuiták bőkezű jótévedője, Clara Magdalena asszony – miseruhák mellett, különböző években – több antependiumot, illetve ezek készítéséhez kelméket is adományozott.¹⁰⁶ Batthyány Magdolna egy antependiumot, oltárterítőt és oltárvánkosokat (*pulvillos*) adott.¹⁰⁷ Sibrik Pál özvegye, Dapello Erzsébet – miseruhák mellett – egy antependiumot, illetve az oltár legalsó lépcsőjére szánt két pár nagyobb gyertyatartót ajándékozott.¹⁰⁸ Héderváry János győri örkanonok, a főoltár donátora a készülő oltár és a templom díszítésére legalább hét szőnyeget adományozott.¹⁰⁹ A Xavéri Szent Ferenc-mellékoltárát is célzottan gazdagította ezüst gyertyatartóval egy névtelen jótévedő.¹¹⁰ Végül az oltárok díszítésénél említjük egy (valószínűleg hordozható) elefántcsont-oltár adományozását is.¹¹¹

⁹⁸ Liber benefactorum, 1630, 1651. év, LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137v, LAW 1643 (uo.) 186v, LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v, LAW 1650 (uo.) 308r–v, LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 135.

⁹⁹ LAW 1640 (ÖNB Cod. 12218.) 451v. (Forrásközlés, IV. sz.), LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v.

¹⁰⁰ Liber benefactorum, 1648. év, LAW 1648 (ÖNB Cod. 12220.) 112v. (Forrásközlés, XI. sz.)

¹⁰¹ Vö. VANYÓ 1928, 28–29.

¹⁰² Lásd az alább hivatkozott források mellett még: VÉGR II. 45. (127. sz., 1636. febr. 17., Vajda Margit végrendelete), LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137v., LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v.

¹⁰³ Pl. LAW 1667 (ÖNB Cod. 12064.) 122–123.

¹⁰⁴ LAW 1650 (ÖNB Cod. 12220.) 308r–v.

¹⁰⁵ LAW 1640 (ÖNB Cod. 12218.) 451v.

¹⁰⁶ Liber benefactorum, 1643, 1648. év, LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v.

¹⁰⁷ LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v.

¹⁰⁸ Liber benefactorum, 1651. év, vö. LAW 1650 (ÖNB Cod. 12220.) 308r–v.

¹⁰⁹ Liber benefactorum, 1662, 1665. év.

¹¹⁰ LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 135.

¹¹¹ LAW 1667 (ÖNB Cod. 12064.) 122.

Acsády Ádám veszprémi püspök monstranciája
Ignaz Wilhelm Dermer, Bécs, 1731

LITURGIKUS RUHÁK A templomnak tett ingóságadományok között legnagyobb számban liturgikus ruhákkal találkozunk. A papi és szerpapi ruhák mellett (ellentétben a sokkalta szerényebb felszereléssel bíró korabeli Sopron megyei plébániatemplomokkal)¹¹² még püspöki ornátusok is előfordulnak. Az áldozópapok számára többen teljes ornátust adtak, olykor hozzájuk tartozó szerpapi ruhákkal (dalmatikákkal), illetve a misén kívüli szertartásokhoz használt vecsernyeköppennyel (*pluviale*) együtt.¹¹³ A legalább hat ornátusból egy sötétkéket Wolfgang Graf von Mansfeld főkapitány, két – egy aranyozott posztóselyemből, illetve egy szintén arannyal szőtt ázsiai anyagból készült – darabot az említett Clara Magdalena asszony, egyet pedig Sibrikné Dapello Erzsébet adományozott. Miseruhából (*casula*) az általunk ismert források szerint 22 darabot adományoztak, amelyek között sötétzöld, vörös és fekete színűek, illetve arany- vagy ezüstszálakkal átszóttek is voltak.¹¹⁴ Jellemzően előkelő, (fő)nemes asszonyok adtak kész miseruhákat vagy ezek elkészítéséhez szükséges drága kelméket. Közülük Csáky Istvánné Forgách Évát, a már többször említett Mansfeldné Clara Magdalena asszonyt, Csáky Lászlóné Batthyány Magdolnát és Sibrikné Dapello Erzsébetet nevesítik a források. Utóbbi kiemelkedik 1650-ben tett, (egyéb liturgikus eszközök mellett) hat kazulát tartalmazó adományával. Külön miseing (*alba*) adományozása is előfordult Clara Magdalena asszony jóvoltából, Dapello Erzsébet pedig miseinget és karinget adott.¹¹⁵ Vecsernyeköpenyből (*pluviale*) is több darabot kaptak, bár ennek önálló adományozása ritka volt.¹¹⁶ Szerpapi öltözék önálló adományozása sem volt gyakori, mindössze két, díszesebb karinget és virágdíszes selyem dalmatikákat jegyeztek fel.¹¹⁷ A főpapi ornátusok adományozása azért figyelemre méltó, mert ezeket a jezsuita papok bizonyosan nem használták személyesen. Szertartásaikon megjelenő, azokat vezető főpapi vendégeiknek azonban az 1660-as évektől már rendelkezésükre bocsáthatták a tulajdonukba került püspöki öltözékeket, amelyeket akár teaurációs céllal is „gyűjthették”. A vizsgált időszakban három püspöki ornátus adományozásáról tudunk, amelyek mind az 1662. évre koncentráálódtak. Valószínűleg halálát megsejtve adta át püspöki ornátusát Matkovicz Mihály pápoci prépost, választott szkardonai püspök.¹¹⁸ Héderváry János győri örkanonok, választott szkopjei püspök – amint a főoltár dotálása kapcsán már láthattuk – közvetlenül halála előtt tett a jezsuitáknak igen gazdag adományt, ennek részeként hagyta rájuk teljes püspöki ornátusát egy ezüst pásztorbottal, egy aranylánccal, egy gyémánt kereszttecskével, egy értékes miseruhával és egyéb püspöki kellékeinek összességével együtt.¹¹⁹ Végül a pálos szerzetesként püspöki székében pápai megerősítést hiába váró Ivanovics Pál ornátusának átadásáról tudunk. A szkardonai

¹¹² VANYÓ 1928, 27–28.

¹¹³ Liber benefactorum, 1636., 1648., 1651. év, LAW 1646 (ÖNB Cod. 12043.) 74., LAW 1648 (ÖNB Cod. 12220.) 112v, LAW 1649 (uo.) 204v.

¹¹⁴ Liber benefactorum, 1643, 1651, 1670. év, LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 314r, LAW 1639 (uo.) 360v, LAW 1640 (uo.) 451v, LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v, LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v, LAW 1649 (uo.) 204v, LAW 1650 (uo.) 308r–v, LAW 1669. (ÖNB Cod. 12066.) 135., LAW 1670 (ÖNB Cod. 12067.) 153.

¹¹⁵ Liber benefactorum, 1643, 1651. év, LAW 1650 (ÖNB Cod. 12220.) 308r–v.

¹¹⁶ LAR 1635 (ARSI Austr. 136.) 387., LAW 1669. (ÖNB Cod. 12066.) 135.

¹¹⁷ Liber benefactorum, 1630. év, LAW 1646 (ÖNB Cod. 12043.) 74., LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v.

¹¹⁸ Liber benefactorum, 1662. év.

¹¹⁹ Liber benefactorum, 1662, 1665. év, LAW 1662 (ÖNB Cod. 12222.) 74v.

Acsády Ádám veszprémi püspök által adományozott miseruha
18. század első fele

választott püspök Ivanovics tinnini püspöki kinevezését ugyanis 1663-ban a Szentszék megtagadta, ez motiválhatta a rendjébe visszatérő szerzetest, hogy főpapi öltözékétől megváljon.¹²⁰

EGYÉB ADOMÁNYOK A kép teljességéhez azokat a kisebb-nagyobb adományokat is hozzá kell vennünk, amelyek az előző tárgycsoportok egyikébe sem sorolhatók be, ám jól érzékeltetik, hogy még milyen típusú eszközöket, berendezési tárgyakat és díszítőelemeket kapott a templom. Többen örökmécs fenntartására szánt olajat (vagy e célra pénzt) adtak. Egy nemes asszony örökmécs fenntartására 1649-ben 230 forintot adott, ugyanerre a célra Sibrikné Dapello Erzsébet a következő évben 200 forintot szánt.¹²¹ Matthias Härtl élésmester a Maria de Victoria-társulat rektoraként a Mária-ünnepken égetendő mécses számára olajat és emellett ezüst gyertyatartókat adományozott.¹²² A Győzdelmes Mária-oltár örökmécsébe szánt olajat mástól is kapott a templom.¹²³ A templom díszítésére szánt gyertyatartókat, illetve gyertyaviaszt is rendszeresen kaptak.¹²⁴

A tárgyadományok között több ékszer, nemesfém tárgy is előfordult. Egy Szent Ignácnak dedikált aranylánc, Csáky Istvánné Forgách Éva jóvoltából egy gyöngyökkel és ékkövekkel díszített kis korona, egy jezsuita rendtag ajándékként két kis ékköves aranykorona, illetve Gulich János győri kovácsmester özvegye, Putzkovith Szíjjártó Orsolya végrendeleti hagyatékaként egy ezüstpohár még a korszak elején a jezsuiták házikápolnáját gyarapította.¹²⁵ Héderváry István özvegye, Esterházy Erzsébet Xavéri Szent Ferenc-oltár felszerelését (*supellectile*) bővítette Szent Ignác és Xavéri Szent Ferenc-ábrázolásokkal.¹²⁶ A képzőművészeti alkotások között egy névtelen jótevő 1649-ben a Feltámadt Krisztus aranyozott szobrát ajándékozta a templomnak,¹²⁷ majd a főoltár számára Philipp Graf von Mansfeld adományozott egy feszület-ábrázolást,¹²⁸ Matthias Härtl élésmester Krisztus, Szűz Mária és jezsuita szentek szobraira, illetve a szószékre 500 forintot adott.¹²⁹ Ismeretlen jótevőtől kapott a templom egy Xavéri Szent Ferencet ábrázoló képet 150 forint értékben.¹³⁰ Egy velencei patrícus, Colombano Zanardi („Columbanus Zanardus patritius Venetus”) jóvoltából pedig a Mariazelli Szűz képmásával gazdagodott a templom.¹³¹

¹²⁰ GALLA–FAZEKAS 2015, 29. passim, LAW 1662 (ÖNB Cod. 12222.) 74r. (Forrásközlés, XIII. sz.)

¹²¹ LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v, Liber benefactorum, 1650. év.

¹²² LAW 1660 (ÖNB Cod. 12057.) 31–32. Vö. A Maria de Victoria-társulat albuma (oldalszám nélkül): részletesen megemlékezik Matthias Härtl halála után annak rektorként szerzett érdemeiről, a társulat második alapítójának nevezik, aki 1000 forintnál többet áldozott a társulat szükségleteire. Az említett jótéteményeken túl egy vörös selyemzslót és egy arannyal hímzett nagy labarumot is készített, továbbá a társulati album számára díszkötést csináltatott, és hosszú éveken át fedezte a szegények nagyheti étkeztetésének költségeit.

¹²³ LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 135.

¹²⁴ Pl. LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v, LAW 1650 (uo.) 308r–v.

¹²⁵ Liber benefactorum, 1630. év, LAW 1639 (ÖNB Cod. 12218.) 360v. (Forrásközlés, III. sz.), LAW 1640 (uo.) 451v., VÉGR II. 73. (148. sz.).

¹²⁶ Liber benefactorum, 1664. év.

¹²⁷ LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v.

¹²⁸ Liber benefactorum, 1653. év.

¹²⁹ Liber benefactorum, 1653, 1654. év.

¹³⁰ LAW 1667 (ÖNB Cod. 12064.) 122.

¹³¹ LAW 1670 (ÖNB Cod. 12067.) 153. A patrícus személyét egyelőre nem tudtuk pontosan azonosítani, bár ugyanitt kiderül róla, hogy az oszmán Portára küldött követség tagja volt. Minden bizonnyal a candiai béke ügyében tárgyaló Alvise Molin követségének volt a tagja.

Ereklyetartó Loyolai Szent Ignác ereklyéjével
Magyar, 18. század második fele

Valószínűleg Philipp Graf von Mansfeld győri főkapitány és felesége — gyakorlatias érzékről tanúszkodó — ajándéka volt az 1647-ben a templomnak adott, a kegyszerek őrzésére szolgáló láda (*arca*) 100 forint értékben.¹³²

A templom belső díszítésére szánt kelméket és szőnyeget, faliszőnyeget is többen adományoztak; fentebb már utaltunk a Héderváry püspök által adott falikárpitokra. A Magyarok Nagyasszonya-társulat alapító tagja, Opoka (Oppaka) György győri nemespolgár 1640-ben tett végrendeletében veres atlasz szoknyát és négy kurta subát hagyott a jezsuitáknak „egyházi eszköz” készíttetésére.¹³³ 1642-ben Sibrik Pál főkapitány-helyettes egy 50 forint értékű török szőnyeget, egy jezsuita rendtag pedig egy másik szőnyeget adott.¹³⁴

Nagyobb értékű adományként a gyóntatószékeket említhetjük. 1649-ben három gyóntatószék állíttatásáról tudunk,¹³⁵ ezekhez a következő évben Sibrikné Dapello Erzsébet jóvoltából további két gyóntatószék járult, amelyeket az adományozó a Magyar Szentek-, illetve a Szent Pál-oltárokhoz szánt.¹³⁶ Az építéstörténetnél is utaltunk a templom harangjaira, amelyeket Philipp von Mansfeld főkapitány, illetve Matkovicz prépost adományoztak.¹³⁷ Hangszerek közül csak orgonák adományozása ismert. Még a jezsuiták házikápolnáját gyarapította Sennye István püspök egy orgonapozítívval,¹³⁸ majd az új templomban 1656-ban Matthias Härtl állíttatott orgonát.¹³⁹ Valószínűleg e hangszer hangozásáról és javításáról gondoskodott a rendház egyik tagja 1669-ben.¹⁴⁰

A TEMPLOM BENEFACTORAI

EGYHÁZIAK: PÜSPÖKÖK, KANONOKOK, JEZSUITÁK A templom jötevői között első csoportként az egyháziakat említhetjük. A jezsuiták maguk is az egyházi társadalom részeiként jelentek meg a helyi társadalomban, habár különállásuk — a helyi ordináriussal szembeni önállóságuk — és a magyarországi egyházszervezetnél szélesebb, jezsuita rendi intézményrendszerbe való kapcsolódásuk a helyi egyháziakkal való kapcsolatot sok ponton ellentmondásossá tette. Már-már szakirodalmi közhely, hogy a helyi káptalanok a jezsuita letelepedések legmarkánsabb ellenzői közé tartoztak, ugyanakkor az osztrák jezsuita rendtartományon belül a Magyar Királyságban sajátosságának tűnik a (helyi) püspökök komoly szerepvállalása a jezsuita alapításokban.

A templom benefactorai között ennek megfelelően több főpap is megjelenik: részben helyi vagy más magyarországi egyházmegyék püspökei, részben az egyházi felső és középréteg közötti átmeneti csoportként a választott/címzetes püspökséggel rendelkező kanonokok, akikből Győrben igen sok volt.

¹³² LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v.

¹³³ SÖRÖS 1899, 673–675. (XXVII. sz.). Opoka György személyéről lásd Kádár Zsófia „Az urak Patrona Hungariae-társulata a 17. században” című tanulmányát e kötetben (függelék, 41. sz.).

¹³⁴ LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137r. (Forrásközlés, VIII. sz.)

¹³⁵ LAW 1649 (ÖNB Cod. 12220.) 204v.

¹³⁶ LAW 1650 (ÖNB Cod. 12220.) 308r–v, Liber benefactorum, 1651. év.

¹³⁷ Liber benefactorum, 1654, 1657. év, LAW 1654 (ÖNB Cod. 12051.) 30., LAW 1657 (ÖNB Cod. 12054.) 57.

¹³⁸ Liber benefactorum, 1630. év.

¹³⁹ Liber benefactorum, 1656. év.

¹⁴⁰ LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 135.

A győri püspökök közül a vizsgált időszakra esett Dallos Miklós, báró Sennye István, a fiatalabb Draskovich György, Püsky János és Széchényi György püspöksége. Az elsőnek a rendházalapítás kiemelkedő patrónusaként elévülhetetlen érdemei voltak, és amint láttuk, támogatta az első jezsuita kápolna építését is, amelyet később valószínűleg az új templom egyik sekrestyéjévé alakítottak át.¹⁴¹ Sennye püspök, kancellár 1633. évi, 3000 hordó bort kitevő, már említett adománya az egyik első nyomós érvet adta Belecus Péter házfőnök számára a templomépítés megkezdésére. Sennyehez kötődik, amint láthattuk, a templom alapkőletétele is, habár személyesen nem lehetett jelen.

Magyarázatra szorul azonban Draskovich püspöknek a győri jezsuitákkal kapcsolatos felemás viszonya. A jezsuiták nagy patrónusaiban bővelkedő felmenőkkel bíró és a soproni jezsuita kollégium elismert fundátoraként elhunyt püspök ugyanis éppen székvárosában nem jelent meg látványosan sem a rendház, sem a templom támogatói között, — bár végrendeletének (1650 körül keletkezett) fogalmazványában a győri templomépítésre 1000 forintot szánt.¹⁴² Draskovich nem volt a templom kiemelkedő jötevője annak ellenére sem, hogy a templomépítés java éppen az ő egyházkormányzati idejére esett. (Igaz, mindeközben, 1644-ig saját püspöki székesegyháza felújításán munkálkodott.) Ismert, hogy Draskovich tevékeny részt vállalt a győri jezsuiták számára további főtéri épületek és telkek megszerzésében. A győri rendháztól való elhidegülése Lippay János rektorsága idején volt a legszembetűnőbb, aki Lippay György testvére volt — a korszak két, igen eltérő mentalitású, de egyaránt fontos magyar főpapja, Draskovich és Lippay ugyanis (legalább 1633 óta) csillapíthatatlan ellenszenvvel viseltetett egymás iránt. Bár a győri püspökséget 1635-ben (többek között Lippay György ellenében) Draskovich nyerte el,¹⁴³ később az esztergomi érsekségre hiába váró Draskovich és az arra kinevezett Lippay ellentéte nyílt konfliktussá vált, amely egyebek mellett az 1648. évi nemzeti zsinat alkalmával országos nyilvánosságot is kapott.¹⁴⁴ A győri jezsuiták mindemellett törekedtek az ordináriussal való kapcsolat fenntartására — amint láttuk, Draskovich engedélyével történt a bécsújhelyi püspök által végzett jezsuita templomszentelés is. A püspök pedig olykor a győri jezsuiták ünnepén is részt vett, 1647-ben például a Szent Ignác-napi ünnepi miséjükön jelen volt.¹⁴⁵

Annál többet köszönhetek a győri jezsuiták Püsky Jánosnak (győri püspök 1651–1657). A szintén jezsuita iskolákban tanult, az egyházi ranglétrán egyenletesen emelkedő főpap pályája csúcán a kalocsai érsekség mellett élvezte a győri püspökséget. Egyházmegyéje másik jezsuita rendházának, a soproninak is jötevője volt,¹⁴⁶ ünnepiken részt vett, ahogy 1655. július 31-én, Szent Ignác napján is jelen volt Sopronban,¹⁴⁷ néhány nappal azelőtt, hogy végrendeletét papírra vetette. Ebben a Jézus Társaságának

¹⁴¹ Diversa memoriarum, 267r.

¹⁴² „Lego collegio Jaurinensi pro fabrica mille florenos.” Az összeget a győri élésmesteri hivatalnak kellett kifizetnie. További kedvezményezettként szerepeltek a győri ferencesek (200 forint), a sopronbámfalvi pálosok (700 forint), a szombathelyi ferencesek és domonkosok (200–200 forint), továbbá (amint ismeretes) a soproni jezsuiták a kollégium alapítványának kiteljesítésére (40000 forint). Vö. PLAEV Nr. 20102/17.: Draskovich és a győri székeskáptalan vitájára vonatkozó iratok, Draskovich György győri püspök végrendeletének 1650 körül készült saját kezű fogalmazványa.

¹⁴³ Vö. SZABADY 1936, 43–46.

¹⁴⁴ Erről lásd: TUSOR 2014.

¹⁴⁵ LAW 1647 (ÖNB Cod. 12220.) 39v–40r.

¹⁴⁶ 1651-ben a soproni jezsuiták javára mondott le Fertőrákoson bírt (romos) malmáról és két szántóföldjéről (HCS, 137.), 1653-ban 35, 1654-ben 12 hordó bort adományozott nekik (HCS, 139., 140.).

¹⁴⁷ HCS, 142.

különös szerepet szánt, ugyanis — pályatársa, Tarnóczy Mátyás váci püspök, pozsonyi prépost mellett — a „Társaság atyáit” tette meg végrehajtókként, akiknek javai tételes elosztásában szabad kezelt adott. Szükszavú rendelkezésében öt jezsuita rendházat és több jezsuita társulatot is megnevezett kedvezményezttként.¹⁴⁸ Habár a főpap ezt követően még csaknem két esztendőig testamentuma végrehajtásakor került a győri jezsuita rendházhoz egyéb javak mellett 2000 forintja.¹⁴⁹ A Győrben elhunyt és eltemetett püspök mellett haláltusájában is jezsuiták voltak, halála előtt egyikük oldozta fel és részesítette a szentségekben.¹⁵⁰ Végül Széchényi György püspök mint a győri kollégium (új) fundátora írta be magát a rendtörténetbe: a már említett, 1654-ben tett alapítványa segítségével épült fel a rendház hatalmas, kétemeletes tömbje, amiről a főkapu feletti püspöki címere is tanúsodott.¹⁵¹ Emellett egy további, rövid életű győri jezsuita intézménynek, az 1668–1670 között működő *tercia probaciós háznak* az alapítója is ő volt.¹⁵²

A győri püspökök mellett más főpapok is előfordulnak. Amint még látni fogjuk, személyes kötődés okán szerepelnek a templom jötevői között a Lippay család tagjai, így Lippay György egri püspök 1637/1638-ban, amikor fivére került a győri rendház élére.¹⁵³ Lósy Imre esztergomi érsek nem jötevőként, mégis (amint láttuk) illusztris vendégként jelent meg a templomban tartott első szentmise alkalmából — amelyen Draskovich mint ordinárius püspök részvételéről nem tudunk.¹⁵⁴ Hasonló szerepet játszott a templomszentelést végző bécsúj helyi püspök, Johann Thuanus is, akinek jezsuita kötődéseiről már szóltunk. Végül a főpapok és a támogatók között egyaránt kakukktójás a pálos szerzetes Ivanovics Pál, akinek 1663-ban megtagadott tinnini püspöki kinevezésére már utaltunk, azonban személyes motivációját, tudniillik hogy püspöki ornátusát miért éppen a győri jezsuitáknak szánta, nem ismerjük.

A jezsuitáknak a helyi egyháziakkal való ellentmondásos viszonya a kanonokokkal ápoltt kapcsolatban is „lemérhető”. A székeskáptalani városrészen történt (további) telekszerzés alapvetően sértette a testület érdekeit; a jezsuita templom és kollégium építése éppúgy megosztotta a kanonokokot, ahogy azelőtt a Társaság győri meglepedése. Mindvégig akadtak azonban az egyházi közéletnek olyan tagjai — igaz, jellemzően kisebbségben voltak —, akik a jezsuiták pártfogását anyagi erejükkel is demonstrálták. Közöttük, mint a testület tekintélyesebb tagjait, előbb a címzetes/választott püspököket említjük.

Gorup Ferenc Gábor személye szorosan kötődött a jezsuiták győri rendházához: ismert, hogy 1654-ben Tissinger János jezsuita rektor kérte Mansfeld főkapitány támogatásával Püsky János győri püspököt, hogy a csaknem két évtizede Veszprémben lakó nagyprépostot, püspöki helynököt a győri káptalanba vegye át.¹⁵⁵ Erre mégis csak két évvel később került sor. A Győrben is nagypréposttá

¹⁴⁸ Sopronban 1655. aug. 5-én kelt végrendelete: GYEL H Lad. 302. nr. 29052. Kedvezményezett a győri, a soproni, a pozsonyi, a szalkai jezsuita kollégium és a bécsi *domus professa*, az olmtúzi és bécsi kongregációk és azok, amelyekben tag, további 11 (egyéb szerzetesrendi) kolostor és egyebek mellett az esztergomi, a győri, a vasvári, a nyitrai és a pozsonyi káptalan.

¹⁴⁹ Nem kifejezetten a templom számára, mégis a rendház főbb jötevőjeként említjük itt. LAW 1658 (ÖNB Cod. 12055.) 45.

¹⁵⁰ LAW 1657 (ÖNB Cod. 12054.) 54–55.

¹⁵¹ Vö. LAW 1665 (ÖNB Cod. 12062.) 81.

¹⁵² Lásd KÁDÁR 2016, 485–490.

¹⁵³ Liber benefactorum, 1637. év, LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 313v.

¹⁵⁴ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v. (Forrásközlés, V. sz.)

¹⁵⁵ BEDY 1938, 431., PFEIFFER 1987, 105.

emelkedő Gorup komoly vagyont halmozott fel, amelyből élete végén a győri rendháznak is juttatott. Nem volt kifejezetten a templom donátora, említését mégis indokolja az a fentebb már említett mozzanat, hogy a jezsuita templomszentelést követő színelőadás jutalmait ő osztotta. Ez pedig nem volt egyedi eset, 1642-ben a diákok Szent Sebestyénről szóló előadása után is ő osztotta a prémiumokat.¹⁵⁶ A győri kollégiumnak 1662–1670 között, több lépésben tett komoly, tízezer forint értékűt meghaladó birtokadományairól tudunk, amelyek a rendház nagyobb jötevői közé emelik.¹⁵⁷

Matkovicz Mihály személyéről és adományairól fentebb már szó esett — a jezsuiták jötevői között annak ellenére találjuk, hogy horvát származású lévén Draskovich püspök hozta Győrbe, ahol rövidesen a pápoci prépostságba emelkedett. A győriek mellett a soproni jezsuiták benefactorai között is feltűnt, emellett a győri ferenceseknek éppúgy, ahogy a jezsuita templomnak, egy harangot adományozott. Héderváry János örkanonok, választott szkopjei püspök személyét pedig a jezsuitákhoz való szoros, spirituális kötődés mellett kétségtelenül a főltár dotálása emeli ki a támogatók sorából. Alább látni fogjuk, hogy családjából nem egyedülként szerepelt a győri rendház jötevői között.

Az „egyszerű” győri kanonokok közül Chákány János vasvári kanonokként, feltehetően Sennyey István püspök megbízásából tette le a templom alapkövét, és később — már a győri káptalan tagjaként — annak jötevőjeként szerepel kisebb pénzösszeggel, 50 forinttal.¹⁵⁸ Wrachewich Farkas éneklőkanonok a templomépítés egyik nagy jötevője volt, annak építése — illetve a jezsuiták vitatott főtéri telekszerzése — mellett bizonyosan szóban is kiállt.¹⁵⁹ Halála évében tett, fentebb említett adományai, illetve végrendeleti hagyománya összességében elérték a 6000–6500 forintos értéket, ami egyházi tisztségéhez és kanonokként szerzett nemesi rangjához képest kiemelkedő adományt jelentett. Bényi Jánosról tudjuk, hogy a bécsi egyetemen tanult, majd Draskovich püspök embereként került be a győri székeskáptalanba, és abban igen fiatalon már nagypréposti stallumot nyert.¹⁶⁰ A főpapjával pereskedő testület tagjaként azonban már káptalanja álláspontját képviselte: az 1648. évi nemzeti zsinat és a következő évi pozsonyi országgyűlés alkalmával is Draskovich ellenfelei között találjuk.¹⁶¹ Szembetűnő egybeesés, hogy nagyobb adománnyal, egy aranyozott ezüstkehely donátoraként először ekkoriban (1648-ban) tűnt fel a jezsuita jötevők sorában, és a Társaságra hagyta 1659-ben kelt végrendeletében győri házának egy töredék részét is.¹⁶² Végül a kisebb jötevők között szerepel Herber Illés győri kanonok, pápai főesperes, aki már egy újabb generációt képvisel, és aki a győri jezsuiták diákjaként fejezte

¹⁵⁶ LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 136r.

¹⁵⁷ Vö. LAW 1662 (ÖNB Cod. 12222.) 74r. (Forrásközlés, XIII. sz.), LAW 1664 (ÖNB Cod. 12061.) 129., LAW 1670 (ÖNB Cod. 12067.) 152–153.

¹⁵⁸ Liber benefactorum, 1649. év.

¹⁵⁹ LAW 1637 (ÖNB Cod. 12218.) 245v. (Forrásközlés, I. sz.)

¹⁶⁰ Bényi János (H1659). Komáromi születésű, a bécsi egyetemre 1625-ben iratkozott be. (KISSNÉ BOGNÁR 2004, 83., 759. sz.) Később győri kanonok (1631–1659), nagyprépost (1641–1659), siklósi apát (1646–1659), püspöki helynök is egy időben (1636–1640?). Végrendeletében háza negyedét hagyja a győri ferencesekre, jezsuitákra és a szentmártoni apátúrra. (VÉGR. III. 55–57., 258. sz.) Életrajza: BEDY 1938, 409–410., SZABADY 1938, 25–27.

¹⁶¹ BEDY 1938, 410., TUSOR 2014, 72.

¹⁶² Liber benefactorum, 1648. év, LAW 1648 (ÖNB Cod. 12220.) 112v. (Forrásközlés, XI. sz.), VÉGR III. 56. (258. sz.), lásd GYEL H Lad. 302. nr. 29076.

be gimnáziumi tanulmányait 1633-ban, mintegy 22 éves korában.¹⁶³ Egyházi tisztségei is Győrhez kötik; halála évében fordul elő a jezsuiták jötevői között szerényebb, 50 forintos adományával.¹⁶⁴

Az egyházi sorát egy „belső”, jezsuita donatori csoport említésével zárjuk. A győri rendház tagjaként több névtelen jezsuita adományozó mellett (akiknek az adományait a templomi felszerelések között már említettük) név szerint csak két rendtagról emlékeznek a rendi források. Káldy Ignác — az adományozás évében még csak *scholasticus* rendtagként tanár Győrben — részben pénzben, részben tárgyakban a templom építésére 1000 forintot adott. E bőkezűséget a család jezsuita kötődése (egy generációval Ignác „fölött” a Szentírás-fordításáról ismert György, és testvére, Márton is rendtag volt)¹⁶⁵ mellett kellő személyes és családi vagyon indokolhatta, illetve az, hogy az ifjú még nem volt végső fogadalmas a Társaságban, tehát magánvagyonra fölött még tudott rendelkezni.¹⁶⁶ Beccaria Mihály pedig az ismert és a templom benefactoraként (a Szent Rozália-oltár donatoraként) említett Beccaria Virgil egykori városbíró egyetlen, felnőtt kort megért fia volt. Halálával a család jelentős vagyonrésze jutott különböző jezsuita rendházak — közöttük a győri kollégium és templom — tulajdonába.¹⁶⁷

A VILÁGIAK: KATONÁK, NEMESK, POLGÁROK A jezsuita templomépítést egyháziak mellett a városban és környékén élő világi társadalom számos különböző csoportja támogatta. Közülük az első helyre a győri főkapitányok kívánkoznak, akik az erődváros életét meghatározó három fontos hatalmi tényező (püspök–káptalan–főkapitány) közé tartoztak. A templomépítés kapcsán a forrásokban öt főkapitány neve kerül elő: Hans von Breuner (1570–1633, győri főkapitány 1606–1633), Wolfgang Graf von Mansfeld gróf (1575–1638, főkapitány 1633–1638), Maximilian von Lichtenstein (1568–1643, főkapitány 1638–1643), Philipp von Mansfeld gróf (1589–1657, főkapitány 1643–1657), Luigi Gonzaga őrgóf (†1660, főkapitány 1658–1660).¹⁶⁸ Közülük Wolfgang von Mansfeld és Maximilian von Lichtenstein, mindketten konvertiták, inkább csak lehetséges támogatóként bukkannak fel a forrásokban.¹⁶⁹ Hasonlóképpen csekélyebb mértékűnek tekinthető Gonzaga őrgóf támogatása,

¹⁶³ Herber Illés (1611–1648) Győri német család sarja, aki a jezsuitáknál látogatja a gimnáziumot (1630: *syntaxis*, 1631: *poetica*, 1633: *rhetorica* osztályokat, vö. Cat. laur. I. 5v, 9r, 19r), tanulmányai elvégzése után a székesegyház német káplánja (1637–1639), győri kanonok (1639–1648), pályája csúcspana pápai főesperes (1646–1648). 1645-ben soproni plébánossá választják Mansfeld főkapitány ajánlásával, de Draskovich püspök lemondítja arra hivatkozva, hogy nem tud magyarul. Életére: БЕРУ 1938, 416–417., SZABADY 1938, 106–107.

¹⁶⁴ Igaz, jótéteményéről még a jezsuita éves jelentés is megemlékezett: LAW 1648 (ÖNB Cod. 12220.) 112v. (Forrásközlés, XI. sz.)

¹⁶⁵ БАКО 1987, 73.

¹⁶⁶ A jezsuita rendtagok a Rendalkotmány értelmében csak végső fogadalmuk előtt tartoztak véglegesen megválni magánvagyonuktól, addig (bizonyos megkötésekkel, a Társaság érdekeit szem előtt tartva) rendelkezhetek fölötté.

¹⁶⁷ A fiatalon, 1658-ban elhunyt Beccaria Mihály vagyonának jezsuita használata már életében gondokat vetett fel (nyilván végső fogadalmotétele után, mivel ekkor a jezsuita Rendalkotmány értelmében javairól rendelkeznie kellett, azokról a Társaság vagy családjá számára le kellett mondania). 1641-ben a győri rendházat a Beccaria-vagyonból illető évi 100 forintot a rendház már negyedik éve kényszerült nélkülözni. (E szövevényes történetet itt nem áll módunkban kibontani.) LAW 1658 (ÖNB Cod. 12055.) 45., Diversa memoria, 273v. Beccaria (Bekaria) Mihály életútja: LUKÁCS II. 546. A Beccaria családról mint a templom jötevőjéről lásd még e kötetben Galavics Géza tanulmányát!

¹⁶⁸ A főkapitányokra: PÁLFFY 1997, 277.

¹⁶⁹ Vö. Lippay János utódjának készített feljegyzését. Diversa memoria, fol. 267r. Mansfeld kapcsán elsősorban lányainak támogatásában bízott a lelépő rektor. Mansfeld és a Társaság közötti szorosabb kapcsolatra utal a halála feletti sajnálkozásán túl, hogy 1636-ban egy övéi által készített ornatussal ajándékozta meg a jezsuitákat. Liber benefactorum, 1636. év.

akinek főkapitánysága idején a templom már készen állt.¹⁷⁰ Annál nagyobb szerephez jutott a névsor elején álló és végén álló Hans von Breuner és Philipp Mansfeld gróf. Breuner, aki tevékeny szerepet játszott a jezsuiták letelepedéséhez szükséges házak megszerzésében, a templom felépüléséhez is támogatást nyújtott azzal, hogy az építkezés időtartamára a kollégiumnak téglágetető kemencék létesítésére alkalmas telkeket engedett át Szigetben, amelyek lehetővé tették, hogy olcsón jusson az építkezéshez nélkülözhetetlen téglához a rend.¹⁷¹ Wallenstein egykori admirálisa, Philipp von Mansfeld, Wolfgang Mansfeld unokaöccse közel 15 éven át állt a győri főkapitányság élén. A már birtokba vett templom liturgikus ruhákkal és eszközökkel való felszereléséhez úgy a főkapitány, de főleg annak második, a forrásokban csak keresztnevén, Clara Magdalenaként emlegetett felesége jelentősen hozzájárult.¹⁷² A főkapitány és a jezsuiták kezdeti kapcsolata nem volt mentes a feszültségektől, hiszen a gróf győri működését azzal kezdte, hogy visszavette vagy legalábbis vissza akarta venni az előd, Hans von Breuner által átengedett, fentebb említett téglágetetőket. Mansfeld és a győri jezsuiták közötti kapcsolat szemlátomást az 1650-es években szövődött egyre szorosabbra, ahogy az már fentebb részletesen bemutatásra került.¹⁷³

A városban élő katolikus németység lelkipozását az 1614-ben visszatérő ferences rend vállalta magára. Nem hiába szerepel a ferences templom a korabeli Győrt ábrázoló metszeteken „német templom” felirattal. (62. old.) Hogy a jezsuiták részt kívántak vállalni a helyi német katolikuság lelkipozásában, azt jól mutatja a német katonaság részére alapított Maria de Victoria-társulat (1634), illetve az Agonia Christi-társulat önálló német tagozata (1654), továbbá az is, hogy a jezsuiták között kezdettől fogva működtek német hitszónokok is. A jezsuita templomban 1643–1646 között kialakított Maria de Victoria-kápolna azt jelzi, hogy a helyi katolikus németység egy csoportja a jezsuiták aktív támogatójaként is kész volt megjelenni. Sajnos egyelőre nem megfogható, hogy ebben a csoportban személy szerint kik játszottak vezető szerepet, a Maria de Victoria-társulat albumának feldolgozása remélhetőleg közelebb visz a győri németység megismeréséhez.¹⁷⁴ A jezsuiták német támogatói között egyelőre csupán a katonai-kamarai tisztviselők egy sajátos csoportja, az élelmesterek érhetőek tetten. Simon Zanger (Czanger) (győri élelmester 1636–1645), Johann Bapt. Pfeiffer von Schellenhaimb (1636–1645) és Matthias Härtl (1645–1668) egyaránt olyan személyek voltak, akik több szállal is kötődtek a Jézus Társasághoz, és akik szemlátomást szívesen tettek adományokat neki. Közülük Simon Zanger — ahogy azt már említettük — 1637-ben mésszel, kövel és téglával járult hozzá a templom építéséhez.¹⁷⁵ Johann Pfeiffer, aki számára Győr csak egy állomás volt a pályafutásában, 1641-ben közelebből nem részletezett nagyságú, bőkezű adománnyal járult hozzá a templom, az ideiglenes főoltár és a karzat elkészültéhez, a következő évben pedig a templomkapuhoz szolgáltatott köveket.¹⁷⁶ Utóda, Matthias

¹⁷⁰ A jezsuita éves jelentésben 200 forint, a templom javára megítélt bírságpénz kapcsán kerül egy alkalommal (1658) említésre, illetve halála kapcsán mint a rend jötevőjéről emlékeznek meg, akinek legfőbb érdeme, hogy megbékítette a püspököt és a káptalant. LAW 1658 (ÖNB Cod. 12055.) 45. és LAW 1660 (ÖNB Cod 12057.) 7.

¹⁷¹ Diversa memoria, 273v.

¹⁷² Az asszony bőkezű adományaira fentebb utaltunk. Vö. Forrásközlés XI. sz.

¹⁷³ LAW 1654 (ÖNB Cod. 12051.) 30., LAW 1657 (ÖNB Cod. 12054.) 54–55.

¹⁷⁴ Erre vonatkozóan lásd Székely Zoltán kutatási beszámolóját ebben a kötetben.

¹⁷⁵ Liber benefactorum, 1637. év. Hosszú élelmesteri működése visszaélései miatt elbocsátással ért véget: ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 154. Konv. 1636. okt. fol. 236–237.

¹⁷⁶ LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v. (Forrásközlés, V. sz.), és uo. 137v.

Härtl a már elkészült templom berendezéséhez tett adományaira fentebb már utaltunk.¹⁷⁷ Härtl élelmester nem csupán a templomot segítette, illetve a Maria de Victoria-kongregációt, amelynek rektora is volt, hanem 1651-től kezdve egészen 1668-ban bekövetkezett haláláig évente kisebb-nagyobb összegekkel támogatta a győri diákkongregációt is, végrendeletében pedig 25 forintot hagyott rájuk.¹⁷⁸

Sajnos egyelőre nagyon keveset tudunk a Győrben élő németek közösségéről, katonákról, kézművesekről, tisztviselőkről. Minden jel azt mutatja, hogy a Bécs és Győr, illetve Komárom közötti térség az alsó-ausztriai tartományi határon és a magyar országhatáron átnyúlóan egy régiót alkotott, amelynek lakói közül sokan hol az egyik országban, hol a másikban keresték boldogulásukat. A három, ausztriai származású élelmester közül ketten is gyökeret vertek Győrben. Simon Zanger fiai, Johann Georg és Jakob a győri jezsuita gimnáziumban tanultak, és később is a városban éltek.¹⁷⁹ Matthias Härtl fia is, Johann Leonhard, aki egy ideig élelmesterként is működött, középiskolai tanulmányait Győrben kezdte és Győrben is végezte be (1654, 1661, 1662).¹⁸⁰ A hiányzó éveket a bécsi jezsuita gimnáziumban végezte, majd gimnáziumi tanulmányai befejeztével visszatért Bécsbe, ahol a jezsuiták vezette egyetemen filozófiai tanulmányokat folytatva előbb bakkalaureusi, majd magiszteri fokozatot is szerzett (1664, 1665).¹⁸¹

Figyelemre méltó, hogy Beccaria Virgil unokája, Johann Sebastian Nidermann von Kugelstein és Anna Maria Beccaria fia, Johann Michael Nidermann hajszálra hasonló képzésen ment át (igaz, magiszteri fokozatot már nem szerzett).¹⁸² Nidermann családi kapcsolatainak átfogó elemzésére most nem nyílik lehetőség, csupán azt jelezzük, hogy két házassága — első felesége, Johann Georg Loyselli Hofkriegszahlmeister leánya; második hitvese Christian Erasmus Sattler, a Hofkriegsrat titkárának leánya, akinek mostohapja Christoph Dorsch, a Haditanács mindenható titkára és referendáriusa volt — szintén azt mutatja, hogy a győri tisztviselői csoport szoros szálakkal kötődött a bécsi központi kormányzati tisztviselői elitjéhez.¹⁸³ Igaz, Niderman végül nem futott be karriert a központi kormányzati szférákban, csupán élete végén tett ebben az irányban kísérletet, néhány éven át a Magyar Kamara

¹⁷⁷ Liber benefactorum, 1654, 1656. év.

¹⁷⁸ Liber Sod. laur. 117v.

¹⁷⁹ Johann Georg 1638-ban, sőt még 1640-ben is principista, 1641-ben grammatista (Cat. laur. I. 44v, 48v, 52v), öccse, Jakob 1643–1650 között grammatikától poétikáig bezárólag végig látogatta az osztályokat Győrben (uo. I. 62v, 66v, 69v, 74v). A két testvér 1651-ben osztozkodik meg atyai örökségén. GYEL H. Felv. jkv. 10. 256–257.

¹⁸⁰ Johann Leonhard Härtl 1654-ben parvista, majd eltűnik a katalógusokból, utóbb 1660–1662 között a két felső osztályt, a poetikát és rhetorikát végzi el Győrben. Cat. laur. I. fol. 96v, 117r, 121v, 128v.

¹⁸¹ KISSNÉ BOGNÁR 2004, 112. (1368. sz.)

¹⁸² Cat. laur. fol. 117r, 121v, 128v. KISSNÉ BOGNÁR 2004, 112. (1372. sz.) Johann Sebastian Nidermann és Anna Maria Beccaria házasságára lásd azt a tiltakozást, amelyet Beccaria Virgil árvái, Anna Maria (J. S. Nidermann hitvese) és Rosina (Georg Steidl orvosdoktor hitvese) tettek egykori gyámjuk, Nyéki Vörös Máttyás győri kanonok ellen a győri káptalan előtt 1650. dec. 21-én (GYEL H. Felv. jkv. 10. 202., vö. még KÖMÍVES 1918, 17.). Johann Michael minden bizonnyal korán árván maradt, 1663-ban már így szerepel a katonai állásra kötelezett Győr megyei személyek között (GYV V. 94). A jezsuita rendhez való erős kötődését mutatja, hogy miután már diákként is tagja a Mária-kongregációnak (1661), később is aktív szerepet vállalt annak életében, 1672-ben annak titkára, a tisztelet 1676-tól egészen kamarai tanácsosi kinevezéséig folyamatosan betölti (Liber Sod. laur. 80v, 89r, 98r, 101r). A kongregáció jótévedőiről 1681-ben készített listán is szerepel, mint aki 1662-től kezdve rendszeresen évi egy aranyat ad a társulatnak (uo. 118r).

¹⁸³ Nidermann 1669-ben házasságot kötött Anna Theresia Loysellivel (Archiv der Domkirche St. Stephan, Trauungsbuch Bd. 24. fol. 253v). Első hitvese halála után, 1678-ban pedig Maria Theresia Sattlerrel lépett frigyre (uo. Bd. 25. pag. 510).

számfeletti tanácsosaként működött (1686–1689).¹⁸⁴ Johann Michael Nidermann és Johann Leonhard Härtl esete mégis figyelemre méltó következtetésekre ad lehetőséget. Az elitbe való beilleszkedés egyik eszköze a jezsuita oktatás és nevelés által kínált viselkedési formák, tudásanyag, erkölcsi normák elsajátítása volt. A jezsuita rend egyforma oktatási színvonalat és ezzel párhuzamosan azonos környezetet kínáló intézményei pedig lehetővé tették, hogy neveltetésük során az arra nyitott és megfelelő lehetőségekkel rendelkező ifjak két különböző közegbe, egy magyarországi erődváros és a Habsburg Birodalom fővárosának közegébe illeszkedjenek be, vagy legalábbis tegyenek rá kísérletet.

A Győrben állomásozó magyar katonaság részéről a legkomolyabb támogatást Sibrik Pál főkapitány-helyettes nyújtotta, akinek személyével és oltárállításával Galavics Géza tanulmányában részletesen foglalkozik.¹⁸⁵ De nem csak ő, hanem családja más tagjai is tettek hagyományokat. Fentebb már részletesen bemutatásra kerültek özvegye, Dapello Erzsébet által tett, igencsak nagyvonalú végrendeleti hagyományok. Sibrik Pál és a győri jezsuiták közötti kapcsolatot mutatja, hogy fiait a győri gimnáziumba íratta be, 1631–1633 között három Sibrik-fiú is, Miklós, Dániel és Kristóf is tanult az iskolában.¹⁸⁶ A család és a győri jezsuiták közötti kapcsolat tartósságát mutatja, hogy Sibrik Pál egyik lánya, Emília Katalin, Bornemissza Imre hitvese 1650 körül 30 forintot hagyott a győri diákkongregációra azzal a kikötéssel, hogy jótévedőként részesüljön a kongregáció tagsága részéről temetésben, amelyet meg is kapott.¹⁸⁷

Sibrik személyével átértünk a magyar nemesség és főnemességből kikerülő támogatók csoportjába. E csoport prominens képviselői, a Lippay, Csáky és Héderváry családok tagjai fentebb már szintén említésre kerültek. Lippay Gáspár országbírói ítélőmester, Lippay György kancellár, illetve Lippay Katalin motivációjára is utaltunk már: ők akkor és addig támogatták a kollégiumot, amíg testvérük, Lippay János állt az intézmény élén (1638–1641). Nehezebb megmagyarázni Csáky László és hitvese, Batthyány Magdolna kötődését. A Csáky család Dunántúlon élő ágát megalapító, egészen az országbírórságig ívelő karriert befutó László maga Grazban a jezsuitáknál fejezte be gimnáziumi tanulmányait, majd filozófiai borostyánkőszoros fokozatot is az ottani egyetemen szerzett (1622–1624).¹⁸⁸ Talán megelőző bécsi tanulmányokra utal, hogy a bécsi „Sodalitas Beatae Virginis Assumptae” társulat egyik kisnyomtatványában az elhalt tagok névsorában róla is megemlékeztek.¹⁸⁹ Fiai közül ketten is megfordulnak a győri gimnáziumban, igaz, csak rövidebb időt töltöttek itt el: a későbbi lévai főkapitány, Pál 1643-ban parvista, 1647–1649 között grammatikát és syntaxist tanult, a későbbi tatai főkapitány Zsigmond 1647–1649 között a syntaxis és poetica osztályait látogatta.¹⁹⁰ A Csáky családhoz kötődött a már szintén bemutatott jótévedő, Pécz Ferenc is. A Csákyak és a győri jezsuiták közötti erős kapcsolatot mutatja, hogy

¹⁸⁴ FALLENBÜCHL 2002, 213. Kinevezésére: ÖStA FHK HKA HFU r. Nr. 309. Konv. 1686. aug. fol. 560–602.

¹⁸⁵ Lásd Galavics Géza tanulmányát e kötetben!

¹⁸⁶ Miklós 1631-ben syntaxista, 1632-ben poeta, Dániel 1632-ben syntaxista, 1633-ban poeta, Kristóf 1633-ban poeta. Cat. laur. I. 10r, 14v, 15r, 19v, 19v (utóbbi helyen Dániel és Kristóf neve mellett egykorú bejegyzés áll „Zybrik Pál fiay”). A fiúknál születési helyként néha „Transilvanus”, máskor „Cibiniensis” áll. Sibrik Pálnak a család Erdélybe szakadt ágából való származása megmagyarázná, hogy miért nincs adat ifjúkorára.

¹⁸⁷ Liber Sod. laur. 117v.

¹⁸⁸ ANDRITSCH 1965, 50.

¹⁸⁹ PLAS Acta Radicalia Classis X. Nr. 196. 25. csomó, pag. 83–85.

¹⁹⁰ Cat. laur. I. 63v, 66v, 69rv, 72r.

a Maria de Victoria-társulat anyakönyvében egy másik udvarmesterük is felbukkan, szentjakabi Pethő György személyében (1643).¹⁹¹

A Héderváry család és a győri jezsuiták kapcsolata talán jobban körbejárható, mint a Csákyaké. A kápolnaalapításra ígéretet tevő Héderváry Istvánban (†1646) minden bizonnyal egy konvertita buzgalma dolgozott.¹⁹² Féltestvére, Héderváry János, aki végül is a főoltár felállítását finanszírozta, mint a család utolsó férfitagja, valószínűleg családjá emlékéért kívánta a bőkezű adománnyal megőrizni. A házasság pereskedés után megszerzett nagylucsei Dóczy-örökség lehetővé is tette, hogy nagyobb összegeket áldozzon ilyen célokra. Héderváry János egyúttal a helyi ferencesek bőkezű pártfogója is volt, ahol egy stukkókkal díszített kápolnát finanszírozott, amelyre a szokásos összegnél (300–500 forint) lényegesen többet adományozott: nem kevesebb, mint 1000 forintot.¹⁹³

A család férfitagjaival egyenrangú mecénásként jelenik meg a forrásokban Héderváry István özvegye, Esterházy Erzsébet (†1668). Nem ő az első és nem ő az egyetlen nő, aki a győri jezsuita templom építéstörténetében jelentős szerephez jutott. Adományai nem csupán a megszokott női adományok, liturgikus ruhák vagy azok készítésére alkalmas értékes anyagok, illetve liturgikus tárgyak, hanem az özvegyként önállóan gazdálkodó, a Dóczy-örökségért folytatott harcban szerepet vállaló Héderváry Erzsébet jelentős összeget, 1000 tallért hagyott a győri jezsuitáknak, felvállalta ezentúl a lébényi templom főoltárának aranyozását, illetve 500 forintot hagyott a Xavéri Szent Ferenc-kápolna padlójának márványozására is.¹⁹⁴ Ugyanő a győri ferences templomban is kápolnát alapított, amelynek elkészítésére 1000 forintot rendelt.¹⁹⁵ Végrendeletében a ferences rendről sem feledkezett meg, a pozsonyi ferences kolostorra, amelyet férjével együtt utolsó nyughelynek választott, 1000 forintot hagyott, a győrire további 500 forintot, a soproni kolostorra pedig 300 forintot.¹⁹⁶ Mindezen összegek kifizetése, az anyai akarat beteljesítése lányára, a fiúsított Viczay Jánosné Héderváry Katalinra (1636–1681) maradt. Esterházy Erzsébet döntései háttérében számos motívum állhatott. Az erős akaratú, önállóságra kényszerült és ahhoz hozzászólt asszonyt egyéni vallásosság, férje és meghalt fia emlékének, ezáltal a Héderváry család emlékének megörökítése mozgathatta, de talán benne lehetett az a tudat is, hogy anyagi lehetőségei és önálló szerepvállalása lehetővé teszi számára, hogy maga is fundátorként működjön. Nem kevésbé izgalmas személyiség lehetett a korán özvegyi sorsra jutott, hasonlóképpen önállóan birtokot igazgató, gyermeket nevelő Balassa Zsuzsanna (†1650), előbb hetesi Pethe György, majd Konszky Gáspár hitvese, aki 1650-ben 400 forintot hagyott a győri kollégium építésére. Vele ez alkalommal részletesebben nem foglalkozhatunk.¹⁹⁷

¹⁹¹ Maria de Victoria-társult albuma (oldalszám nélkül). Szentjakabi Pethő György (†1665) később radafalvi és gyanafalvi harmincados (1650), később soproni harmincadellenőr (1653), majd ugyanott harmincados (1664). FALLENBÜCHL 2002, 240. Ezúton köszönjük Székely Zoltánnak, hogy erre az értékes adatra felhívta a figyelmünket.

¹⁹² 1641-ben egy kápolna alapítását ígérte, amelynek elkészültéről nincs tudomásunk. Diversa memoria, 267r.

¹⁹³ Kirkay: Prothocollum, 4r. Esterházy Pál 500 forintot, Szakony János városbíró és hitvese 300 forintot adott egy-egy kápolna kialakítására az újjáépítendő ferences templomban. Uo. fol. 4r.

¹⁹⁴ Liber benefactorum, 1665. év. Héderváry oklt. II. 318–319.

¹⁹⁵ Kirkay: Prothocollum, 5r.

¹⁹⁶ Héderváry oklt. II. 319.

¹⁹⁷ Balassa Zsuzsanna első férje halála után (1631-ben már özvegyként említik) tovább igazgatta a család birtokait, közöttük a legfontosabbat, az 1603 óta Pethe családnál zálogban lévő Szádvárt. 1644-ben zálogba vette Ruszt mezővárost, amelynek lakóival később késhegyig menő küzdelmet folytatott (ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 181. Konv. 1649. máj. fol. 175–176.). 1636-

Győr városi társadalmának egyik jellegzetessége a megyei nemesség és a városi polgárság vezető rétegének erős összefonódása. A városi és megyei vezetőréteghez is gyorsan megtalálta az utat a jezsuita rend a maga újszerű lelkipásztori gyakorlatával. Ezt jól illusztrálja a városban alapított vallásos társulatok sikere, amelyekbe a városi, megyei és tegyük hozzá, a magyar és német katonai elit jelentős része beiratkozott.¹⁹⁸ E csoport képviselői, a végrendeleti hagyatékok alapján hozzájárultak a jezsuiták templomának megépüléséhez, illetve annak liturgikus felszereléséhez.¹⁹⁹ A hagyatékok közül kiemelkedik a tanulmányban már említett, kötetünkben sűrűn előkerülő Beccaria Virgil volt városbíró 1500 forintos hagyománya.²⁰⁰ Az olasz eredetű Beccaria család két generáció alatt teljes mértékben betagozódott az országhatáron átvélő nyugat-magyarországi/alsó-ausztriai városi-nemesi társadalomba. Az ő esetében a jelentős hagyatékok egyetlen, felnőtt kort megérett fia jezsuita hivatása magyarázza. Nehezebb kérdés a szintén már emlegetett kápolnaalapítót Lőrinc György és karrierjének az értelmezése, aki, ha jó az azonosításunk, egyetlen generáción belül futott be kiemelkedő karriert: nem nemes státusból emelkedett a helyi társadalom megbecsült tagjává. Esete egyúttal azt is példázza, hogy az egyházi rend tagjainak szolgálata a társadalmi mobilitás egyik csatornájaként is működhetett. Kápolnaalapítása minden bizonnyal a városi és megyei előkelőségek közé való tartozását hivatott megmutatni és egyúttal megerősíteni. A csoport többi képviselője általában kisebb összeggel járult hozzá a templom fenntartásához, a nagyobb hagyományok sem haladták meg a 25–100 forint közötti összeget. Ennél nagyobb adományt tett a változatos pályát befutó, Sennyey püspök környezetéből induló Opoka György volt városbíró (1640), de Benkovich Péter egykori városbíró (1650), Maraczicz Kata polgárfeleség (1654), Zámbo Gábor gyalogosvajda özvegye, Rach Anna (1657), valamint Richter Mátyás (1658) hagyatéka is figyelemre méltóak.²⁰¹

ÖSSZEFOGLALÁS

A győri jezsuita templom, rendház és iskolája helyét térképre vetítve szembevetendő, hogy korábbi szakrális épület előzménye nélkül hoztak létre a káptalani mezőváros, illetve püspöki székhely kellemes közepén – a legforgalmasabb helyen, a piactér egyik oldalán – a belváros képét uraló, hatalmas épületegyüttest.²⁰² A Társaság 1773. évi felosztásáig az erődvároson belül újabb telephelyet nem

ban lépett házasságra Konszky Gáspár horvát vicebánnal, 1645-ben már ismét özvegyként említették (uo. r. Nr. 172. Konv. 1645. márc. fol. 111.). 1647-ben alapítványt tett egy nemesi konviktus céljára, amely alapítványt 1650-es végrendeletében további összeggel egészített ki, a konviktus végül Kassán nyílt meg (WICK 1931, 16.). Hagyatéka fölött vita támadt a pozsonyi klarisszák (náluk halt meg) és a pozsonyi jezsuiták között (ÖStA AVA FHKA HFU r. Nr. 182. Konv. 1650. máj. fol. 101–104., 281–284.).

¹⁹⁸ Erről lásd e kötetben Kádár Zsófia és Székely Zoltán tanulmányait.

¹⁹⁹ A végrendeleti hagyatékokról lásd e kötetben Horváth József tanulmányát.

²⁰⁰ A Beccaria-vagyon sorsa, köztük az alsó-ausztriai tartományánál elhelyezett összeg, a végrendeletben említett 20000 forintból templomépitésre szánt 1500 forint sorsa még tisztázásra vár (SÖRÖS 1899, 533–535.). Az összeg ügyében való eljárásra az özvegy Rosina Spadt 1637-ben felhatalmazta Belecus Péter győri rektort (GYEL H. Felv. jkv. 8. 237.).

²⁰¹ Opoka enesei és gönyői birtokrészeit hagyja a jezsuitákra, illetve ruhadarabokat liturgikus eszközök készítésére (SÖRÖS 1899, 673–675.). Benkovich Péter a győri templomokra, közöttük a jezsuitára 100 forintot hagy (VÉGR II. 174.), Maraczicz Kata hasonló összeget hagy ugyanezekre a templomokra (uo. II. 186), Zámbo Gábor gyalogosvajda özvegye Rach Anna 25 tallért (uo. III. 45.), míg Richter Mátyás 25 forintot hagy (uo. III. 59.). Zámbo Gábor özvegye a ferences templom újjáépítését is jelentős összeggel támogatta, 200 forintot hagyott rá (Kirkay: Prothocollum, 5r).

²⁰² Lásd a térképet a kötet hátsó kötéstábláján, továbbá BORBÍRÓ–VALLÓ 1956, II. sz. melléklet (140. oldal után): az 1703. évi rekonstruált térkép.

alakítottak ki, mert az eredetileg átvett néhány telek és ház tözsomszédságában, csaknem az egész háztömböt kisajátítva, „egy helyben” tudtak terjeszkedni. Győr példája e szempontból a korabeli Magyarországon egyedi, különleges esete a katolikus megújulás és a jezsuita barokk építészet városon belüli, hangsúlyos jelenlétének.

A sikeres templomépítés nemcsak azt bizonyítja, hogy a jezsuiták képesek voltak a rendelkezésükre álló korlátozott forrásokat optimálisan kihasználni és egy olyan szakrális teret létrehozni, amely évszázadok múltán is megfelel eredeti célkitűzésének. Hanem egyúttal azt is mutatja, hogy a jezsuita rend igen rövid idő alatt komoly támogatótáborra tett szert a rendkívül összetett nyugat-magyarországi rendi társadalomban. A jezsuiták révén a katolikus egyház győri jelenléte egy új bázissal bővült, amely tágította a katolikus egyház támogatói körét. Ezt mutatja a ferences és a jezsuita benefaktorok számbavétele is. Azt mondhatnánk, hogy alapvetően egy, tagjaiban egymással is szorosan és sokrétűen kapcsolódó hálózatról van szó, amelynek más-más csomópontját képezte a ferences és a jezsuita rend, illetve e rendek győri házai. A győri templom benefactori körének rekonstrukciója révén e kapcsolati háló egyik csomópontját ismerhetjük meg.

FORRÁSKÖZLÉS

Az alábbiakban a templom építésére és berendezésére, a kápolnák kialakítására vonatkozó forrásrészletek közlésére törekedtünk, elsősorban a jezsuita éves jelentésekből. (Nem volt célunk az összes, kegyeszeradományt érintő részlet szövegszerű közlése.) A közlésénél az úgynevezett humanista írásmódot követtük, a központozást, a kis és nagy kezdőbetűket normalizáltuk.

I. Litterae annuae 1637, Collegium laurinense (részlet)

LAW 1637 (ÖNB Cod. 12218.) 245v.

„Nec aliorum in nos beneficentia deest, quos inter admodum reverendus dominus Wolffgangus Vrachewich, canonicus ecclesiae laurinensis²⁰³ iure tenet primas. Is inter tot insectantium iniurias, quae bono seni ab iis irrogantur, qui in nos non sat aequo sunt animo, hactenus tamen benefacere non destitit, sumptibus in fabricam novi templi, quam ad usque quinum vicenum pedem e fundamentis eduximus, liberaliter subministratis.”

II. Litterae annuae 1638, Collegium laurinense (részlet)

LAW 1638 (ÖNB Cod. 12218.) 312v.

„Is erat insigni candore et rectitudine animi canonicus ecclesiae laurinensis alter Wolffgangus Vrachewich cognomine,²⁰⁴ qui templi nostri fabricam liberali auxilio admodum promovit, quidquid in operas iret de suo numerans obtrektorum et invidorum eam ob causam molestiis, disuasionibus, opprobriis sola constantia et benefaciendi alacritate vindicatis. Mirum, quantam senex cordatus, dum e fundamentis muros fabricae altius assurgere videret, caperet voluptatem. Unus nostros visere, unus colere et amare constanter prexit. Purificatae Virginis sacro die communi cum nostris mensa usus,

²⁰³ Wrachewich Farkas győri éneklőkanonok.

²⁰⁴ Wrachewich Farkas győri éneklőkanonok.

in diem sequentem, quotquot essent patres, suos esse convivus voluit, ut duos tandem impetraret, divinae certe providentiae fuit; vix enim a templo redux in apoplectica ita repente perstringitur, ut reliquis destituto membris, lingua etiam usum negaret, cum convivae sacerdotis nostri inopinati casus ignari iam prope agenti animam adsunt auxilio: quaeque temporis erant, expediunt. Absolutione percepta, vix sacro inunctus erat oleo, cum vivere desiit. Totum se ille suaque pridem Societati transcripserat, non sine dolore multorum, qui 5000 substantiam in templi fabricam suprema voluntate deputatam aequo ferre animo non poterant. Haec ne in ingratos collata benevolentia videretur. Parentatum est amico et Mecoenati Optimo et a collegio et a scholis, hinc diversa poesi et emblemate vario pro templi aulaeis illinc sacrificiis ad luctum decantatis aliisque pietatis officiis pro parentandi more.”

III. Litterae annuae 1639, Collegium laurinense (részlet)

LAW 1639 (ÖNB Cod. 12218.) 360v.

„Ad res templi accessere penulae sacerdotales duae: corollae item binae gemmis, adamantibus ac aliis eius modi lapillis illustres ad valorem imperialium trecentorum ex liberalitate illustrissimae dominae Evae Förgach, illustrissimi domini Stephani Chaky lectissimae coniugis²⁰⁵ pie defunctae. Fastigium novi templi erectum ac tegulis opertum ex eleemosynis piorum.”

IV. Litterae annuae 1640, Collegium laurinense (részlet)

LAW 1640 (ÖNB Cod. 12218.) 451v.

„Etsi subsidia ad templi fabricam, quae ex meris assurgit eleemosynis, liberaliter nobis hactenus negarentur, nihilominus tamen ope divina factum est, ut sanctuario fornix non inelegans apponeretur et imbricibus sacellorum tectum utrumque tegeretur. Sacra supellex hyerotheca argentea affabre elaborata beneficio cuiusdam e nostris pretio centum et amplius imperialium aucta est; accesserunt corollae binae auro gemmisque pretioribus distinctae. Nobilis item domina vestem nuptialem, quam a suis maioribus acceperat, materiae auro argentoque intertextae ad vestiendam aram novi templi donavit, cui pro auctario pannum holosericum duobus antependiis totidemque casulis faciendis adiecit alia. Eleemosynae et pia legata ducentos florenos excessere, aeris alieni exolutis octingentis.”

V. Litterae annuae 1641, Collegium laurinense (részlet)

LAW 1641 (ÖNB Cod. 12219.) 70v; LAW 1641 (ÖNB Cod. 12038.) 133–134.

„Templi fabrica, etsi nullo certo fundatore, eo iam assurrexit, ut sacris usibus sit accommodum; multum sane debemus Germano militi, qui proprias operas insigni pietate et liberalitate gratis ad id condixerat. Divina hic caepimus ipso sancti patris nostri natali incredibili populi laetitia et affectu. Sublevarunt in hoc opere tenuitatem nostram, cum primis illustrissimus archiepiscopus noster eiusque in spiritualibus vicarius generalis et praesidii huius laurinensis vicecapitaneus generalis,²⁰⁶ quem et patronum habemus et parentem: hic aram secundum maximam in sacello lateralem sexcentorum florenorum suae posuit pietatis monumentum. Inter alios quoque non paucos benefactores generosi domini Ioannis Baptistae Pfeiffer²⁰⁷ liberalitas enituit, de quo unum dixisse sit satis, nos nec templo,

²⁰⁵ Csáky Istvánné Förgách Éva.

²⁰⁶ Szarvaskendi Sibrik Pál győri magyar főkapitány-helyettes.

²⁰⁷ Johann Bapt. Pfeiffer győri élelmester.

nec ara maiore, nec templi choro musico tali, quali pro tempore utimur, usuros fuisse, nisi omnibus pronissima ipsius voluntas et affectus adfuisset; sed uti templum piorum exsurrexit munificentia, ita eius quoque crevit suppellex. Domum etiam meliori habitationi accommodavimus et collegii faciem ex antiquis et e limo compactis aedicularum ruinis in formam aliquam deduximus honestiorem et exornavimus ad speciem aedificii religiosi.”

VI. A győri Gyümölcsoftó Boldogasszony-diáktársulat könyvének 1641. július—augusztus havi feljegyzése (részlet)

Liber Sod. laur. 17v.

„Omnia more solito. Labarum prima vice expositum in novo templo, dum in festo sancti patri Ignatii prima sacrificia offerentur.”

VII. Lippay János jezsuita, a bécsi Pázmáneum régensének levele testvéréhez, Lippay György egri püspökhöz, magyar udvari kancellárhoz Regensburgba, 1641. június 26., Bécs (részlet)

PLAS Classis X. Nr. 196. 10. cs. pag. 101–102.

„Azonkívül ajánlom Nagyságodnak az győri szentegyházunkat és collegiumot, kinek én még procuratora maradok, 17 huius végezték el az bolthajtását nagy solemnitással, ha Nagyságodat Szent Ignatius napjára meghozza az Úr Isten, invitálok oda Nagyságodat ad primum sacrum. Ajánlottam volt Nagyságodnak egyik ablakát, az kire csak tíz arannyal is megélném, azért Nagyságod írnia meg Laszloffy uramnak²⁰⁸, talál egy taxát nagyságod számára, azkivel aztat pro futuro thesauro Nagyságodért megfizesse. Azonkívül egy mandátum emanáltatott mostan onnéd fölül Ratisbonából,²⁰⁹ nem tudom ha Nagyságod által-e Győrre, hogy ne legyen szabad bort árulni az két holnap alatt, leginkább Pataházán, ahol az győri collegiumnak valami nőmös curiái vannak²¹⁰, az mely in magnum praeiudicium libertatis regni, et curiarum [!] nobilitarium vagyon, azért kérném Nagyságodat ha lehetne, aszerént mitigálná azt az mandátumot, hogy valami turbario ne lenne miatta.²¹¹”

VIII. Litterae annuae 1642, Collegium lauricense (részlet)

LAW 1642 (ÖNB Cod. 12219.) 137r–v.; LAW 1642 (ÖNB Cod. 12039.) 42r.

„Fabricae templi pia quorundam etiam a fide catholica alienorum, potissimum tamen ex tenui collegii peculio ad supremam manum magna est facta accessio. Nam et bina frontispicia, maxime qua parte id forum despicit, ad coronidem usqueeducta sunt et binae turres pari pulchritudine ad eandem evectae altitudinem; minor autem supra ipsam templi navim perfecta omnino laminae ferrea stanno obducta vestita et aes campanum minus populo ad divina convocando collocatum. Accesserunt utrinque

²⁰⁸ Lászlóffy Pál, a Magyar Kancellária regisztrátora és pecsétőre volt 1638 és 1647 között.

²⁰⁹ Regensburgból.

²¹⁰ Pataházán Káldy Ignác jezsuita és Draskovich György győri püspök révén szereztek tulajdont a jezsuiták. Diversa memoria, 292r.

²¹¹ A szóban forgó mandátum 1641. jún. 3-án Regensburgban kelt és a bevett gyakorlat szerint július és augusztus hónapokra függesztette fel a szabad borkimérést. A mandátumot azonban nem a Magyar Kancellária, hanem az Udvari Kamara állította ki. ÖStA AVA FHKA HKA HFU r. Nr. 1641. jún. fol. 30–34.

gradus ad turrium altitudinem, supraque singula sacella fornices sex arcuati et pro nostris odaeum. Ex liberalitate deinde generosi domini Pauli Sibrik, praesidii huius vicegeneralis²¹² pro suo erga sanctum patrem nostrum et Societatem affectu sexcentorum florenorum pretio affabre factum altare, cui addidit quinquaginta florenorum pretio aestimatum e Turcia tapetem, qui ne solus esset, illi alterum e nostris quispiam adiecit. Generosi vero domini Ioannis Baptistae Pfeiffer, annonae praefecti²¹³ lapides pro ianua templi, quemadmodum et frontatos suum voluit esse Sancto Ignatio anathema. Addiderunt alii elemosynas, quarum omnium collectio supra quadringentos florenos assurgit. Quipiam, quod pecunia deesset, vehendis lateribus et arena suum erga nos testati sunt animum et quipiam magno simul suo commodo: cum enim lues per vicinorum praeseptia baccharetur stragesque ederet, iamque armentum etiam suum idem virus hausisse cerneret, in genua procidens voto se obstringit, ter se toto suo armentorum grege, quod erat bovum omnino triginta, lateres templi aedificio subvecturum, si salvum illum reciperet. Voti reus ad id exolvendum magna se alacritate accinxit et iuramento interposito beneficii veritatem confirmavit, etsi rem satis certam faceret, quod solus inter omnes late vicinos pecorum omnium stragem deflentes, pecus suum integrum numerare posset. Sacra demum supellex mappis aliquot altaribus vestiendis velisque ad calices obtegendos auctior evasit.”

IX. Litterae annuae 1643, Collegium lauricense (részlet)

Forrás: LAW 1643 (ÖNB Cod. 12219.) 186v–187r.; LAW 1643 (ÖNB Cod. 12040.) 60.

„His in proximum studiis non minus fuit, quanquam sumptibus collegii haud parum accisis in templo percolendo industria. Binae enim utrinque elegantes erectae arae, forma et arte spectabiles: altera liberalitate generosi domini Francisci Pieczi, illustrissimi domini comitis Ladislai Chaki aulae praefecti,²¹⁴ altera generosi quondam domini Virgilii Bekariae,²¹⁵ civis lauricensis pio legato; pretium utriusque mille proxime florenos aequat. Accesserunt sedes trecentis amplius Rhenensibus aestimatae; chorus item in cantorum usum arcuatus duabus columnis inaedificatus. Inter benefactores primas tenet illustrissima domina Chakiana, Magdalena Battyania,²¹⁶ quae praeter vestes ritui pontificio necessarias antependium, pulvillos, mappam, calicem, ampullas cum pelvi et hierotheca sancto Ignatio, casulam etiam voti ergo divo Iacobo transmisit. Quibus aliisque necessariis instructo opportune templo dedicatio consueta requirebatur; eam, cum per ordinarium institui non posset, de illius licentia reverendissimus dominus Ioannes Thuanus Neostadiensium episcopus,²¹⁷ vir et religione in Deum eximius et animo in Societatem propensus longo periculo confecto itinere magno cum laurinsium solatio solenniter peregit. Celebritatem praeter affixa publica vivis defunctisque benefactoribus elogia excepit Divus Ignatius a iuventute gymnastica in scenam datus, proemia diligentiae et doctrinae decernente reverendissimo domino Francisco Gorup, electo episcopo Novensi, Vesprimiensi praeposito.²¹⁸”

²¹² Szarvaskendi Sibrik Pál győri magyar főkapitány-helyettes.

²¹³ Johann Bapt. Pfeiffer győri élésmester.

²¹⁴ Pécsi Ferenc, Csáky László udvarmestere.

²¹⁵ Beccaria Virgil győri városbíró.

²¹⁶ Csáky Lászlóné Batthyány Magdolna.

²¹⁷ Johann Thuanus bécsúj helyi püspök.

²¹⁸ Gorup Ferenc Gábor veszprémi nagyprépost, novi címzetes püspök.

X. Litterae annuae 1646, Collegium laurinese (részlet)

Forrás: LAW 1646 (ÖNB Cod. 12219.) 404r.; LAW 1646 (ÖNB Cod. 12043.) 74–75.

„[...] ornavit ecclesiam nostram liberalis munificentia Sodalitatis Nationis Germanicae sub titulo Beatae Virginis de Victoria, ara pereleganti et sumptuosa pariter. Aucta denique supellex praeter alia ornatu sacerdotali integro ac dalmaticis ex panno serico interiectis floribus ad decorem, quibus plura minora accessere.”

XI. Litterae annuae 1648, Collegium laurinese (részlet)

Forrás: LAW 1648 (ÖNB Cod. 12220.) 112v.; LAW 1648 (ÖNB Cod. 12054.) 71.

„Excellerunt ex omnibus uti claritate generis, ita pietatis magnitudine, qui non solum devoti spectatores adfuere, verum et munificentia, liberalitate templi nostri tenuitatem adiuvare: excellentissimi comites, Philippus comes a Mansfeld, praesidorum partium ultra Danubialium generalis et loci huius caesareae maiestatis nomine locumtenens²¹⁹ et lectissima illustrissimaque coniunx²²⁰ Societati nostrae addictissima. Et ille quidem expensas in curandam sumptuosam umbellam pro ferculo eucharistico sane liberales fecit. Haec vero praeter non pauca, quae superstes in exornandam ecclesiam nostram contulerat, moriens in amoris tesseram duplicem magni pretii materiam auro intexto unam, aliam opere Phrygio sed propria elaboratam manu tantae quantitatis testamento legavit, ut singulae in sacerdotis ornatum suffecerint seu mane illum seu sub vesperis arae assistere contingat. Magnam mors invida templo patronam charissimam, collegio matrem uno funere sepelivit. Parentavimus illi non pro meritis, sed pro viribus. In album benefactorum referendum et nomen admodum reverendi domini Eliae Herber, canonici lauriensis²²¹ ob legatum florenos 50, tum reverendissimi domini Ioannis Bényi, huius loci praepositi maioris,²²² cuius donum calix argento gravis et desuper inauratus. Hoc item anno chorum fenestris instruximus pretio non contemnendo atque fructu ob prohibitionem accessum servandamque munditiam longe maiore.”

XII. Litterae annuae 1655 (részlet)

Forrás: LAW 1655 (ÖNB Cod. 12052.) 58.

„Accessit et templo altare novum Divo Georgio sacrum, aliud marmoreum sub incude sacellum Divae Rosaliae aulaeis auctum, exornatur magna frequentia nec minore fervore quotidie stata hora confluentium.”

XIII. Litterae annuae 1662 (részlet)

Forrás: LAW 1662 (ÖNB Cod. 12222.) 74r.; LAW 1662 (ÖNB Cod. 12059.) 61.

„A pluribus lauriniensis collegii promota commoda et iis omnibus infula et pedo claris. Nam a laurinesi antistite domino Georgio Seczeni²²³ perfecta collegii fundatio: ab episcopo Novogoviensi

domino Francisco Gorup²²⁴ donatus pagus, ex quo non exilis fructus annuus percipitur: ab episcopo Scardonensi²²⁵ praeter 100 imperiales pontificalis integer ornatus. Verum Scopiensis episcopus, familia illustrissimus et in illa ultimus, dominus Ioannes Baptista Hedervari,²²⁶ Societatis amantissimus praeter tria millia florenorum summae arae erigendae synthesim omnem sacram episcopalem et ornando templo peristromata varia et tapetes pretii mille circiter florenorum tribuit, et ne quid alio distrahi posset, in collegio ante mortem servari voluit cum donationis syngrapha. Parentatum illi a morte, quae licet repentina, non tamen improvisa accidit. Nam et per e sancti patris Ignatii exercitia paulo ante, quam eveniret, et accurata totius vitae exomologesi ad omnem eius accessum se disposuerat.”

XIV. Litterae annuae 1669 (részlet)

Forrás: LAW 1669 (ÖNB Cod. 12066.) 134–135.

„In lauriniensis collegii templo quaterna consecrata altaria summum Sancti Ignatii honoribus: intemeratissimae Virginis alterum, Sancti Xaverii tertium, ac quartum Sancti Georgii martyris. Chorus ad haec erectus pro musicis, in quo, ut harmonia concinnior esset, organum reparatum cuiuspiam e nostris opera. Sacrae synthesi lampas argentea pro Sancti Xaverii altari, calix et pelvis cum ampullis argenteis inauratis, binae casulae nigrae cum eiusdem coloris pluviali accesserunt, olei perennis fundatio pro lampade Beatissimae Virginis de Victoria ac tandem ex pio cuiuspiam legato floreni sexaginta.”

BIBLIOGRÁFIA

LEVÉLTÁRI ÉS KÉZIRATOS FORRÁSOK

ARSI ♦ Archivum Romanum Societatis Iesu, Roma

LAR ♦ Litterae Annuae Romanae, Austr. 135., 136.

Cat. laur. I. ♦ *Catalogus discipulorum Lauriensis Gymnasii Societatis Iesu*. [1630–1668]. Pannonthalmi Főapátsági Könyvtár, Kézirattár, 120b. A. 19. (Elhelyezve a Szent Mór Bencés Perjelség (Győr) könyvtárában.)

Elogia fundatorum ♦ *Elogia fundatorum et benefactorum collegiorum et domorum Provinciae Austriae Societatis Iesu*. Anno MDCLXXV. Archivum Provinciae Austriae Societatis Iesu (Archiv der Österreichischen Provinz der Gesellschaft Jesu, Wien) Sign. 2 08 12 16.

GyEL ♦ Győri Egyházmegyei Levéltár, Győr

H. Lad. 302. ♦ Győri Káptalan Hiteleshelyi Levéltára, Ladula 302.

H. Felv. jkv. 8., 9., 10. ♦ Győri Káptalan Hiteleshelyi Levéltára, Felvallási jegyzőkönyvek 8., 9., 10.

M. Th. XXVII. ♦ Győri Káptalan Magánlevéltára, Theca XXVII.

²²⁴ Gorup Ferenc Gábor veszprémi nagyprépost, novi címzetes püspök.

²²⁵ Ivanovics Pál pálos szerzetes, szkardonai választott püspök.

²²⁶ Héderváry János győri őrkanonok, választott szkopjei püspök.

²¹⁹ Philipp Graf von Mansfeld győri főkapitány.

²²⁰ Clara Magdalena asszony, Philipp Graf von Mansfeld győri főkapitány második felesége.

²²¹ Herber Illés győri kanonok, pápai főesperes.

²²² Bényi János győri nagyprépost.

²²³ Széchényi György győri püspök.

Kirkay: Prothocollum ♦ Ludovicus Kirkay: *Prothocollum Venerabilis Coventus Jaurinensis...* 1715–1783, Országos Széchényi Könyvtár (Budapest), Kézirattár, Fol. Lat. 4141.

Maria de Victoria-társulat albuma ♦ [A győri jezsuitáknál működő Maria de Victoria-társulat albuma, 17–18. század.] Hansági Múzeum, Mosonmagyaróvár, Helytörténeti Gyűjtemény, ltsz. 91.65.1. (Egykor a Khuen-Héderváry család hédervári levéltárában.)

MNL OL ♦ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest

MKA E 152 ♦ Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma, Acta Iesuitica

Coll. Iaur. ♦ Collegium Iaurinense

Diversa memoria ♦ *Diversa memoria, informationes patrorum rectorum et aliqua urbaria [1636–1650]*. Coll. Iaur. Reg. fasc. 19. n. 22.

A 57 Libri regii. Királyi könyvek. VIII. köt. [https://archives.hungaricana.hu/hu/ libiregii/ – letöltés ideje: 2017. aug. 5.]

ÖNB ♦ Österreichische Nationalbibliothek, Handschriftensammlung, Wien

HCS ♦ *Historia Collegii Soproniensis* I., Cod. 14003.

LAW ♦ Litterae Annuae Viennensis, Cod. 12038–12040., 12043., 12051., 12052., 12054., 12057., 12059., 12061., 12066., 12067., 12218–12220.

ÖStA ♦ Österreichisches Staatsarchiv, Wien

AVA FHKA HKA HFU ♦ Allgemeines Verwaltungsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Hofkammerarchiv, Hoffinanz Ungarn

HHStA OMeA ♦ Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Hofarchive, Obersthofmeisteramt

PL ♦ Prímási Levéltár, Esztergom

AS ♦ Archivum saeculare

Acta Radicalia Classis X. Nr. 196.

AEV ♦ Archivum Ecclesiasticum Vetus Nr. 20102.

Trauuungsbuch Bd. 11., 24., 25. Archiv der Domkirche St. Stephan, Wien (elérhető on-line: <http://icar-us.eu/cooperation/online-portals/matricula/> – 2017. júl. 12.)

KIADOTT FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM

ACSAY 1901 ♦ Acsay Ferenc: *A győri kath. főgimnázium története 1626–1900*. Győr, 1901.

ANDRITSCH 1965 ♦ Johann Andritsch: *Studenten und Lehrer aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Graz (1586–1782)*. Graz, 1965. (Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde der Steiermark 22.)

BAKÓ 1987 ♦ Bakó Dorottya: Káldi György élete és művei. *Magyar Könyvszemle* 103(1987), 73–87.

BAKONYVÁRI 1998 ♦ Bakonyvári Ildefon: *A pápai katolikus gimnázium története a pálosok és a bencések idejében, 1638–1898*. Összevont reprint kiadás. Pápa, 1998.

BEDY 1938 ♦ Bedy Vince: *A győri székeskáptalan története*. Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából III.)

BHRR ♦ *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648–1803. Ein biographisches Lexikon*. Hrsg. von Erwin Gatz, unter Mitwirkung von Stephan M. Jaker. Berlin, 1990.

BOGDÁN 1978 ♦ Bogdán István: *Magyarországi bossz- és földmértékek a XVI. század végéig*. Budapest, 1978. (Magyar Országos Levéltár kiadványai IV. 3.)

BOGDÁN 1991 ♦ Bogdán István: *Magyarországi úr-, térfogat-, súly- és darabmértékek 1874-ig*. Budapest, 1991. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai IV. 7.)

BORBÍRÓ–VALLÓ 1956 ♦ Borbíró Virgil–Valló István: *Győr városépítéstörténete*. Budapest, 1956.

Diarium Gregorii Nagyalvi ♦ Diarium Gregorii Nagyalvi. In: *Naplók és útleírások a 16–18. századból*. Kiad. Szelestei N. László. Budapest, 1998, 57–141.

DOMINKOVITS 2009 ♦ Dominkovits Péter: Főúri familiáris – jogtudó értelmiség – mezővárosi polgár? Adatok és kérdések egy 17. századi szombathelyi ügyvéd, Gorup János életútjához. *Sic itur ad astra* 60(2009), 85–99.

FALLENBÜCHL 1988 ♦ *Magyarország föméltségai*. Összeáll., bev. Fallenbüchl Zoltán. Budapest, 1988.

FALLENBÜCHL 1994 ♦ Fallenbüchl Zoltán: *Magyarország főispánjai. Die Obergespane Ungarns. 1526–1848*. Budapest, 1994.

FALLENBÜCHL 2002 ♦ *Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon. Adattár*. Összeáll. Fallenbüchl Zoltán. Budapest, 2002. (Nemzeti téka).

FAZEKAS 2002 ♦ Fazekas István: A Pázmáneum története az alapítástól a a jezefinizmus koráig (1623–1784). In: *A bécsi Pázmáneum*. Szerk. Zombori István. Budapest, 2002, 7–176.

GALAVICS 1973 ♦ Galavics Géza: A barokk művészet kezdetei Győrben. *Ars Hungarica* 1(1973), 97–125.

GALLA–FAZEKAS 2015 ♦ Galla Ferenc: *Pálos missziók Magyarországon a 17–18. században*. S. a. r. Fazekas István. (Collectanea Vaticana Hungariae I. 11.)

GYV IV, V ♦ *Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái*. IV. 1638–1650. V. 1651–1675. Kiad. Hegedüs Zoltán, Szabó Zoltán. Győr, 2007.

Héderváry oklt. II. ♦ *A Héderváry-család oklevéltára*. II. Kiad. Závodszy Levente. Budapest, 1922.

KÁDÁR 2011 ♦ Kádár Zsófia: A jezsuiták letelepedése és kollégiumalapítása Győrben (1626–1630). In: *In labore fructus. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből*. Szerk. Nemes Gábor, Vajk Ádám. Győr, 2011. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. Források, feldolgozások 13.) 209–234.

KÁDÁR 2014 ♦ Kádár Zsófia: Jezsuita vezetőségű vallásos társulatok Magyarországon a 17. században (1582–1671). *Századok* 148(2014), 1229–1272.

KÁDÁR 2016 ♦ Kádár Zsófia: A rekatolizáció ismeretlen munkásai. Tercia próbációs jezsuiták Nyugat-Magyarországon a 17. században. In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára*. Szerk. Arató György, Nemes Gábor, Vajk Ádám. Győr, 2016. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. Források, feldolgozások 25.) 475–493.

KÁSZONYINÉ 1963 ♦ Kászonyi Andrásné: Bartolomeo Torre, a győri jezsuita kollégium építőmestere. *Arrabona* 5(1963), 229–231.

KISSNÉ BOGNÁR 2004 ♦ Kissné Bognár Krisztina: *Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben 1526–1789*. Budapest, 2004. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 13.)

KOPPÁNY 2014 ♦ Koppány Tibor: *Kastélyok a végvárak mögött. Késő reneszánsz és kora barokk kastélyépítéssel a 16–17. századi Dunántúlon*. Budapest, 2014.

KÖMÍVES 1918 ♦ Kömíves Nándor Kolos: *Nyéki Vörös Mátyás élete és munkái*. Csorna, 1918.

Liber benefactorum ♦ Liber benefactorum et piorum legatorum templi et collegii Societatis Iesu Iaurini ... ex historia collegii excerptorum. In: Pigler Andor: *A győri Szent Ignác-templom és mennyezetekpei*. Budapest, 1923, 72–74.

LUKÁCS II–III. ♦ *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I.*, II. (1601–1640). III. (1641–1665). Coll. et ed. Ladislaus Lukács. Romae, 1982, 1990. (Monumenta Historica Societatis Iesu 125.)

MIHÁLYFI 1923 ♦ Mihályfi Ákos: *A nyilvános istentisztelet. Egyetemi előadások a lelkipáztorkodástan köréből*. 3. kiad. Budapest, 1923.

PÁLFFY 1997 ♦ Pálffy Géza: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 17. században. (Minta egy készülő főkapitányi archontológiai és „életrajzi lexikonból”). *Történelmi Szemle* 39(1997), 257–288.

- PÉTERFFY 1742 ♦ *Sacra Concilia Ecclesiae Romano-Catholicae in Regno Hungariae celebrata Ab Anno Christi MXVI. usque ad Annum MDCCXXXIV. Accedunt Regnum Hungariae, et Sedes Apostolicae Legatorum constitutiones ecclesiasticae. Pars secunda in qua Concilia et Constitutiones Ab Anno Christi MDCLVII. usque ad Annum MDCCXXXIV. prodeunt.* Coll. Carolus Péterffy. Posenii, 1742.
- PFEIFFER 1987 ♦ Pfeiffer János: *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950): püspökei, kanonokjai, papjai.* München, 1987. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae 8.)
- PIGLER 1923 ♦ Pigler Andor: *A győri Szent Ignác-templom és mennyezetképei.* Budapest, 1923. (Budapesti Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti Gyűjteményének Dolgozatai 4.)
- Polgárkönyv ♦ *Győri Polgárkönyv. I. Mezővárosi időszak 1600–1743.* Kiad. Morvai Gyula. Győr, 2007. (Levéltári füzetek 10.)
- SÖRÖS 1899 ♦ Végrendeletek és leltárak a XVI–XVII. századból. 3., befejező közl. Közl. Sörös P[ongrác]. *Magyar Történelmi Tár* 22(1899), 673–703.
- SZABADY 1936 ♦ Szabady Béla: Draskovich György győri püspök élete és kora (1599–1650). In: *A 300 éves soproni szentbenedekrendi Sz. Asztrik kat. gimnázium jubileumi értesítője az 1935/36. isk. évről.* Kiad. Sziklai Jenő. Sopron, 1936. 15–115.
- SZABADY 1938 ♦ Szabady Béla: Draskovich György győri kanonokjai. Kanonokok arcképei a tizenhetedik századból. *Győri Szemle* 9(1938), 10–37., 97–126.
- SZÉKELY 2006 ♦ Székely Zoltán: Adalékok a győri jezsuita iskola és rendház XVII. századi építéstörténetéhez. In: *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig.* Szerk. Szilágyi Csaba. Piliscsaba, 2006. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák 2.) 366–373.
- TUSOR 2014 ♦ Tumor Péter: Nemzeti zsinat, 1648. Katolikus rendi autonómiatörekvés a kora újkori Magyarországon. In: *Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században.* Szerk. Balogh Margit, Varga Szabolcs, Vértesi Lázár. Pécs, 2014, 69–130.
- VANYÓ 1928 ♦ Vanyó Aladár Tihamér: *A katolikus restauráció Nyugatmagyarországon. I. Sopronmegye katolikus egyházi és tanügyi viszonyai a XVII. század második felében.* Pannonhalma, 1928.
- VÉGR II–III ♦ Horváth József: *Győri végrendeletek a 17. századból. II. 1631–1654. III. 1655–1699.* Győr, 1996, 1997.
- WICK 1931 ♦ Wick Béla: *A jezsuita rend története Kassán.* Bratislava-Pozsony, 1931.
- WIEDEMANN 1870 ♦ Theodor Wiedemann: Beiträge zur Geschichte des Bisthums Wiener-Neustadt (VIII. Mathias Gaisler, IX. Johann Thuan, X. Laurentius Aidinger). *Österreichische Vierteljahresschrift für katholische Theologie* 9(1870), 359–374.

DIE BENEFAKTOREN DER RAABER JESUITENKIRCHE IM 17. JAHRHUNDERT, EINE REKONSTRUKTION DES KREISES IHRER WOHLTÄTER

Die Jesuiten, die 1626 in die Stadt kamen, bauten einen riesigen Gebäudekomplex von Schule-Kirche-Ordenshaus auf dem frequentierten Marktplatz in Raab innerhalb einigen Jahrzehnten des 17. Jahrhunderts auf. Der Bau des Komplexes löste einen heftigen Konflikt mit dem Domkapitel, dem Grundherrn der Stadt, aus. Den Widerstand des Domkapitels zu überwinden brauchten die Jesuiten eine starke Unterstützung der weltlichen und kirchlichen Elite des Landes. Bei der Entstehung des Gebäudekomplexes bedeutete der Kirchenbau die größte Herausforderung für die Jesuiten, weil sie keinen Benefaktor aufweisen konnten, der bereit gewesen wäre, die finanzielle Hauptlast überzunehmen. Trotz der Schwierigkeiten wurde die für den Hl. Ignatius gewidmete Kirche unglaublich schnell aufgebaut. Der Grundstein der Kirche wurde 1635 gelegt, 1638 standen die Mauer, 1639 war schon die Dachkonstruktion fertiggestellt, und ein Jahr später wurden die Arbeiten an dem Gewölbe beendet. So konnte die erste Messe in der Kirche am 31. Juli 1641, am Tag des Hl. Ignatius gelesen werden. Zur Fertigstellung der halbfertigen Kirche brauchte man noch einige Jahre. 1642 wurden der Frontispiz bzw. die Türme fertiggestellt, 1643 musste man schon die innere Einrichtung besorgen. Im demselben Jahr wurde die Kirche durch den Wiener-Neustädter Bischof, Johann Thuan eingeweiht. Zwischen 1641 und 1662, dank der großzügigen Unterstützung der verschiedenen weltlichen und kirchlichen Wohltäter wurden die sechs Nebenkapellen der Kirche eingerichtet. Der Hauptaltar wurde 1662 gestiftet und in den nächsten Jahren, bis zum 1669, fertiggestellt. Auf die breite Unterstützung der Jesuiten von der Gesellschaft weist der Fakt hin, dass sie ihre Kirche in kurzer Zeit mit einer reichen Sammlung von liturgischen Paramenten und Kleinoden ausrüsten konnten.

Die kirchliche Gesellschaft des westungarischen Raumes hatte eine komplizierte Beziehung mit dem Jesuitenorden. Selbst die damaligen Diözesanbischöfe unterstützten oft nur begrenzt ihre Ziele. Besonders schwierig wurde die Lage der Jesuiten damit, dass ihre Beziehung mit dem Bischof György Draskovich d. J., der während des Kirchenbaus regierte (1635–1650), auch immer kühler geworden war. Die Schwierigkeiten mit dem Domkapitel wurden schon erwähnt. Trotz dieser Spannungen steuerten einige Domherren mit ihren reichlichen Schenkungen und Legaten wesentlich dazu bei, dass die Kirche der Jesuiten so schnell aufgebaut wurde. Von der Seite der Militär (Raab war dieser Zeit eine Festungsstadt, wo etwa 1500 Soldaten stationierten) war die Mitwirkung und Unterstützung der jeweiligen Grenzerste, unter ihnen Philipp Freiherr zu Breuner (1606–1633) bzw. Philipp Graf zu Mansfeld (1643–1657), von großer Bedeutung. Aus der Reihe der örtlichen Hochadeligen und Adelligen muss man die Familie Csáky und Lippay hervorheben. Die Analyse der Testamente der damaligen Stadtbewohner beweist, dass auch sie bereit waren, eine finanzielle Unterstützung für den Kirchenbau zu leisten. Hier muss man vor allem die großzügige Spende von Virgil Beccaria erwähnen.

Der erfolgreiche Kirchenbau weist nicht nur darauf hin, dass die Jesuiten ihre begrenzten finanziellen Ressourcen optimal ausnützen konnten, sondern auch darauf, dass sie in kurzer Zeit eine breite Unterstützung bei der stark fragmentierten westungarischen ständischen Gesellschaft fanden.